ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Факультет фармації, психології та менеджменту
Кафедра психології

Кваліфікаційна робота магістра
на тему

«ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ФАХІВЦІВ ІТ-СФЕРИ»

Виконала: здобувач 2 року навчання
групи ПЗ-2404
другого (магістерського) рівня освіти
спеціальності 053 «Психологія»
Савицька Віра Сергіївна
Науковий керівник:
Кураєва А.А.
магістерка психології, асистентка
кафедри психології ПВНЗ «Київський
медичний університет»
Рецензент: Бакка Ю.В.
докторка філософії в галузі психологія
та соціальні і поведінкові науки,
викладачка кафедри практичної
психології УДУ імені Михайла
Драгоманова.

Київ – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП…… 4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ФАХІВЦІВ ІТ-СФЕРИ…… 8

1.1. Теоретичний аналіз поняття продуктивності праці в психологічній науці……. 8

1.2. Психологічна структура та критерії зростання продуктивності праці 14

1.3. Психологічні чинники зниження та зростання продуктивності праці 19

Висновки до розділу 1……. 24

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ФАХІВЦІВ ІТ-СФЕРИ... 27

2.1. Методи та організація дослідження……... 27

2.2. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження…….. 30

Висновки до розділу 2……... 36

РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЧНА ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ФАХІВЦІВ ІТ-СФЕРИ…….. 39

3.1. Зміст та структура програми підвищення продуктивності праці фахівців ІТ-сфери……... 39

3.2. Практичні рекомендації для HR-фахівців та керівників для підвищення продуктивності праці фахівців ІТ-сфери……. 53

Висновки до розділу 3……... 57

ВИСНОВКИ……. 59

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….. 64
ДОДАТКИ……. 70

ВСТУП

Актуальність дослідження психологічних чинників продуктивності праці фахівців ІТ-сфери в Україні зумовлена швидким розвитком галузі, яка становить 4% ВВП країни та забезпечує експорт послуг на $6,7 млрд у 2023 році, попри воєнний стан. Війна посилює психологічні навантаження, такі як стрес від мобілізації, дистанційної роботи та нестабільності, що знижує продуктивність на 20-30% за оцінками експертів. Згідно з інформацією, опублікованою на сайті НІСІУ [32], у 2024 році ІТ-сектор продемонстрував стійкість, незважаючи на воєнні дії. Зростання зайнятості в галузі оцінюється приблизно на 8-10% у 2023-2024 роках порівняно з 2022 роком, що підтверджується аналітичними матеріалами «Економічні підсумки 2024 року». Ці дані узгоджуються з оцінками Асоціації «IT Ukraine», які вказують на стабільне збільшення кількості фахівців, зокрема через перехід на віддалену роботу та залучення нових кадрів. Однак війна створює нові виклики, такі як мобілізація (77% ІТ-фахівців – чоловіки призовного віку) та інфраструктурні проблеми, що може уповільнити зростання зайнятості працівників ІТ-сфери. Брак психологічної підтримки призводить до відтоку фахівців (15% у 2024 р.). Також залишається проблема емоційного вигорання та тривожності працівників ІТ сфери, що напряму впливають на ефективність їх роботи, вимагаючи вивчення психологічних чинників продуктивності праці (мотивація, емоційний інтелект, стресостійкість).

Проблему продуктивності праці та мотивацію досліджують такі провідні українські вчені, як С. Максименко [15], Л. Карамушка [19], З. Кісіль [22], Д. Швець [22], які підкреслюють роль психологічних факторів у продуктивності праці, актуальну в умовах воєнного стану в Україні. Зазначену проблему також досліджують О. Кокун [23], С. Кучіна [27], Р. Майстро [27] та ін. С. Кучіна та Р. Майстро [27] розкривають фактори та умови підвищення продуктивності праці на підприємствах. Однак не дивлячись на наявність наукових робіт з

означеної проблематики залишається питання, яке вивчене не повною мірою, а саме які існують психологічні чинники продуктивності праці фахівців ІТ-сфери і яким чином вони впливають на їх продуктивність праці.

Отже, все вищезазначене і обумовило вибір теми магістерської роботи в такій редакції «Психологічні чинники продуктивності праці фахівців ІТ-сфери».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічні чинники продуктивності праці фахівців ІТ-сфери, зокрема впливу сформованості мотивації, задоволеності працею та стресостійкості та розробити програму підвищення їх та практичні рекомендації для HR-фахівців та керівників.

Об’єкт дослідження – продуктивність праці фахівців ІТ-сфери.

Предмет дослідження – психологічні чинники (мотивація, задоволеність працею, стресостійкість) продуктивності праці фахівців ІТ-сфери.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати поняття продуктивності праці в психологічній науці, розкрити структуру та критерії зростання продуктивності праці.

2. Описати психологічні чинники зниження та зростання продуктивності праці.

3. Виявити особливості сформованості мотивації, задоволеності працею та стресостійкості як психологічних чинників продуктивності праці фахівців ІТ-сфери.

4. Розробити програму підвищення продуктивності праці фахівців ІТ-сфери та практичні рекомендації для HR-фахівців та керівників.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз наукової психолого-педагогічної літератури, узагальнення та систематизація; емпіричні: експеримент, тестування; математико-статистичні: якісний та кількісний аналіз емпіричних даних засобами методів математичної статистики.

База дослідження: «ТОВ Смарт Проджект», м. Дніпро, української GameDev компанії.

Наукова новизна одержаних результатів:

- уточнено поняття «продуктивність праці фахівців ІТ-сфери»;

- дістало подальший розвиток поглиблене вивчення психологічних чинників продуктивності праці фахівців іт-сфери (мотивація, стресостійкість і задоволеність працею);

- розроблено програму підвищення продуктивності праці фахівців ІТ-сфери та практичні рекомендації для HR-фахівців та керівників.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в розвитку наукових знань з психології праці через теоретичний аналіз поняття продуктивності праці, уточнення її психологічної структури (мотиваційний, когнітивний, емоційний, поведінковий компоненти) та критеріїв зростання (кількісний, якісний, стійкість до стресу, мотиваційна залученість), а також в інтеграції психологічних чинників зниження та зростання продуктивності (стрес, мотиваційні дефіцити, емоційне вигорання, стресостійкість, командна синергія), що сприяє розв'язанню наукової проблеми оптимізації трудової ефективності в ІТ-сфері.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати дослідження та розроблені програма підвищення продуктивності праці фахівців ІТ-сфери та практичні рекомендації для HR-фахівців та керівників можуть бути використані у роботі організаційного психолога, HR-менеджерів та керівників ІТ-компаній для впровадження комплексних заходів з оптимізації психологічного клімату, профілактики емоційного вигорання, підвищення мотиваційної залученості, стресостійкості, зокрема через тренінги з емоційного інтелекту, когнітивної переоцінки стресу, розвитку саморегуляції, впровадження гнучких нематеріальних стимулів, а також для адаптації робочих процесів до умов воєнного стану та цифровізації, що дозволить підвищити трудову ефективність, зменшити плинність кадрів і покращити загальне психологічне благополуччя працівників в ІТ-сфері.

Апробація результатів дослідження та публікації здійснювались на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Клінічна та вікова психологія в епоху лімінальних змін», присвяченій 182-річчю від дня народження Гренвілла Стенлі Голла, що відбулася 29 січня 2026 року, м. Київ.

Структура та обсяг роботи: кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний обсяг роботи становить 75 сторінок, з них 63 сторінки основного тексту. Робота містить 6 таблиць, 3 рисунки та 3 додатка. Список використаних джерел налічує 45 найменувань, включно з іноземними джерелами.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ФАХІВЦІВ ІТ-СФЕРИ

1.1. Теоретичний аналіз поняття продуктивності праці в психологічній науці

Продуктивність праці є одним з ключових понять у психології праці, яке відображає ефективність людської діяльності в професійному середовищі. У сучасній психологічній науці продуктивність праці розглядається не лише як економічний показник, а й як комплексний психологічний феномен, що включає когнітивні, емоційні та мотиваційні компоненти. Теоретичний аналіз цього поняття дозволяє зрозуміти механізми, які впливають на ефективність праці та розробити рекомендації її оптимізації.

Поняття продуктивності праці виникло в контексті індустріальної революції, коли ефективність праці стала ключовим фактором економічного зростання. У психології праці воно почало розвиватися на початку XX століття з робіт Ф. Тейлора та Г. Мюнстерберга, які розглядали продуктивність як результат раціональної організації праці. Тейлор (1911 р.) у концепції наукового менеджменту акцентував увагу на оптимізації рухів і часу, що підвищує продуктивність [9]. У подальшому Е. Мейо (1933 р.) у Готорнських експериментах показав [7], що продуктивність залежить не тільки від фізичних умов, а й від соціально-психологічних факторів, таких як мотивація та групова динаміка.

Після Другої світової війни Ф. Герцберг [4] розробив двофакторну теорію, розрізняючи гігієнічні фактори (наприклад, зарплата, умови праці), які запобігають незадоволенню та мотиватори (досягнення, визнання), що підвищують продуктивність. Мотиватори можуть збільшувати продуктивність на 20-30% за їхньої наявності. В. Врум [10] запропонував теорію очікувань,

стверджуючи, що продуктивність залежить від очікувань (зусилля призводять до результатів), інструментальності (результати призводять до винагород) і валентності (цінність винагороди). Ця модель пояснює 25-35% варіацій у зусиллях на роботі. А. Бедделі [1] доводить, що коли когнітивне навантаження перевищує можливості робочої пам'яті, зростає кількість помилок, сповільнюється обробка інформації та знижується якість результату діяльності. Відповідно відбувається падіння продуктивності праці в умовах багатозадачності, інформаційного перевантаження та жорстких дедлайнів.

Поняття «продуктивність праці» визначається зарубіжними вченими з урахуванням різних аспектів психологічної та організаційної науки. Аналіз трактування цього поняття різними авторами представлений у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Трактування поняття «продуктивність праці» у підходах зарубіжних вчених

Автор	Зміст поняття
Мейо Е. (1933 р.)	розглядає продуктивність праці як результат соціально-психологічних умов, де ефективність зростає на 10-15% завдяки увазі до працівників та груповій динаміці, що підкреслює вплив людських відносин на трудовий процес. Він стверджує, що продуктивність є не лише технічним, а й соціальним явищем, яке залежить від морального клімату в колективі
Врум В. Х. (1964 р.)	визначає продуктивність праці як функцію мотивації, яка залежить від очікувань (зусилля призводять до результатів), інструментальності (результати призводять до винагород) і валентності (цінність винагороди), пояснюючи 25-35% її варіацій через сприйняття працівником зв'язку між зусиллями та результатами
Гоулман Д. (1995 р.)	інтерпретує продуктивність праці через призму емоційного інтелекту (EI), стверджуючи, що високий EI підвищує ефективність на 20-30% завдяки кращій саморегуляції та міжособистісним навичкам, особливо в ролях, що потребують креативності та лідерства
Бедделі А. (1986 р.)	акцентує на когнітивному аспекті, визначаючи продуктивність як залежну від робочої пам'яті, де її обмежена ємність може зменшувати ефективність на 15-20% при високих навантаженнях, але тренування пам'яті підвищує продуктивність на 25%

Отже, теоретичний аналіз понять продуктивності праці, представлений зарубіжними вченими, підкреслює її складну природу, що охоплює

соціально-психологічні, мотиваційні, емоційні та когнітивні аспекти. Е. Мейо [7] і В. Врум [10] акцентують на ролі соціального середовища та мотивації, які можуть підвищувати ефективність на 10-35%, тоді як Д. Гоулман [3] і А. Бедделі [1] додають значення емоційного інтелекту та робочої пам'яті, сприяючи приросту продуктивності на 20-30% за умови їхнього розвитку. Ці підходи свідчать про необхідність інтегрального підходу до оптимізації праці, де баланс між зовнішніми умовами та внутрішніми ресурсами працівника є ключовим.

Отже, продуктивність праці визначається в психологічній та економічній науці як міра ефективності трудової діяльності, що відображає співвідношення отриманих результатів (обсягу та якості виконаної роботи) до витрачених ресурсів (часу, зусиль, енергії) за певний період.

Коротко розглянемо закордонні теорії та моделі продуктивності праці, які представлені у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Закордонні теорії та моделі продуктивності праці

Назва теорії	Автор	Зміст
Теорія наукового управління	Тейлор, 1911 р.	заклало основу для кількісного аналізу продуктивності, зосереджуючись на метриках ефективності.
Теорія людських відносин	Мейо, 1933 р.	внесла соціальну психологію, показавши, що групові норми та увага підвищують продуктивність на 10-15%.
Двофакторна теорія	Герцберг, 1959 р.	розрізняє фактори, де мотиватори підвищують продуктивність на 25-30%.
Теорія очікувань	Врум, 1964 р.	математично моделює мотивацію, прогнозуючи продуктивність на основі сприйнятих результатів.
Теорія емоційного інтелекту	Гоулман, 1995 р.	пов'язує EI з продуктивністю, де високий інтелект дає приріст на 20-30% у креативних галузях

Продовження табл. 1.2

Назва теорії	Автор	Зміст
Теорія збереження ресурсів	Хобфолл, 1989 р.	пояснює стресові зниження, де управління ресурсами підвищує продуктивність на 15-20%.
Модель вигорання	Маслах і Джексон, 1981 р.	квантифікує виснаження, пов'язуючи його зі зниженням продуктивності на 30%.
Трансформаційне лідерство	Басс, 1985 р.	підвищує продуктивність на 20-25% через візію та підтримку.

Теоретичний аналіз зарубіжних підходів до продуктивності праці демонструє її багатогранність. Наукове управління Ф. Тейлора та теорія людських відносин Е. Мейо заклали основи для розуміння технічної та соціальної ефективності. Подальші теорії, як-от двофакторна модель Ф. Герцберга і теорія очікувань В. Врума, розширили розуміння мотиваційних факторів продуктивності праці. Сучасні концепції, такі як емоційний інтелект Д. Гоулмана, збереження ресурсів С. Хобфолла та трансформаційне лідерство В. Басса, підкреслюють важливість емоційних і лідерських ресурсів в продуктивності праці. Тоді як модель вигорання К. Маслаха та С. Джексона вказує на ризики зниження продуктивності праці. Таким чином, інтеграція цих підходів створює комплексну основу для оптимізації продуктивності праці працівників в сучасних соціально-економічних умовах.

На думку, української вченої О. Крюкової [25], продуктивність праці фахівців – це результат показника сумарної ефективності цілеспрямованого використання всіх наявних здібностей та властивостей працівників, праця яких включає інтелектуальну, креативну, інформаційно-комунікативну та соціальну складові.

У сучасній психологічній науці продуктивність праці визначається як співвідношення результатів праці до витрачених ресурсів, з урахуванням психологічних чинників. Вона включає когнітивні аспекти (увага, пам'ять), емоційні (мотивація, задоволеність) та поведінкові (навички, звички). Згідно з

теорією двофакторної мотивації Ф. Герцберга, продуктивність підвищується за рахунок гігієнічних факторів (умови праці) і мотиваторів (досягнення, визнання). У когнітивній психології продуктивність пов'язана з теорією потоку М. Чиксентміхайї, де оптимальний баланс між викликом і навичками призводить до високої ефективності.

Українські психологи внесли значний внесок у вивчення продуктивності праці. С. Максименко [15], Л. Карамушка [19], О. Креденцер [19] у своїх працях аналізують продуктивність як інтегральний показник, що залежить від мотивації та організаційних факторів, виділяють психологічні чинники розвитку підприємницької активності персоналу освітніх організацій та ін. Автори підкреслюють роль психологічного клімату в колективі для підвищення продуктивності, пропонуючи методи діагностики та корекції.

О. Кокун у монографії «Психологія професійного становлення сучасного фахівця» [23] розглядає продуктивність через призму професійної адаптації, акцентуючи на психологічних детермінантах, таких як стресостійкість і мотивація. Автор розкриває процес професійного становлення як безперервний розвиток орієнтації, де ключовими факторами є соціально-економічні умови, мотивація, самореалізація та комунікація. У навчальному посібнику «Мотивація діяльності людини» З. Кісіль та Д. Швець розкривають психологічну сутність мотивації, експериментальні моделі мотивації досягнення та ін. [22]. У сучасних умовах продуктивність праці еволюціонує під впливом цифровізації та глобалізації. Питання побудови HR-стратегії нового типу, що базується на активному використанні передових технологій, що забезпечує високу продуктивність, інноваційність, гнучкість та адаптивність розглядають Г. Бей та Г. Середа [12].

На нашу думку, продуктивність залежить від емоційного інтелекту. Так, у статті Я. Куценко [26] емоційний інтелект розглядається в якості важливого чинника успішності професійної діяльності особистості. М. Мюллер та А. Ткаченко також розглядають проблему розвитку емоційного інтелекту успішної підготовки маркетологів в умовах конкурентного середовища. На їх

думку, від рівня емоційного інтелекту залежить не тільки продуктивність праці, але й відчуття задоволення від життя [31].

Отже, на основі аналізу наукової психологічної літератури нами було уточнено визначення поняттю «продуктивність праці фахівців ІТ-сфери». Продуктивність праці фахівців ІТ-сфери – це комплексний психологічний та результативний показник, що відображає ефективність цілеспрямованого використання інтелектуальних, креативних, інформаційно-комунікативних та соціальних здібностей і властивостей працівника в процесах розробки, тестування, підтримки, впровадження або управління програмним забезпеченням та інформаційними системами; визначається як співвідношення якості та обсягу отриманих результатів (надійний і масштабований код, успішно реалізовані функції, вирішені задачі, внесок у продукт, мінімізація дефектів) до витрачених ресурсів (часу, когнітивних і емоційних зусиль, уваги, енергії) з урахуванням специфіки висококваліфікованої інтелектуальної праці, де якісні характеристики переважають над кількісними.

Таким чином, теоретичний аналіз наукової літератури показує, що продуктивність праці є багатокомпонентним психологічним феноменом, залежним від мотивації, емоційного інтелекту та когнітивних факторів. Українські вчені розробили моделі і методи оптимізації продуктивності, адаптовані до сучасних економічних і соціальних умов, включаючи цифровізацію та вплив війни. В умовах війни та цифровізації комплексні стратегії, включаючи психологічну підтримку та тренінги, є необхідними для оптимізації продуктивності в ІТ-сфері. Подальші дослідження можуть зосередитися на адаптації цих підходів до гібридних робочих моделей та поствоєнного відновлення.

1.2. Психологічна структура та критерії зростання продуктивності праці

Зростання продуктивності праці визначається в психологічній і економічній науці як кількісне та якісне підвищення ефективності трудової діяльності, яке досягається через оптимізацію використання людських ресурсів, включаючи когнітивні, емоційні та поведінкові аспекти. За визначенням К. Маслаха та С. Джексона [6], це процес підвищення обсягу виконаної роботи за одиницю часу та її цінності, що базується на зменшенні втрат ресурсів (час, енергія) і посиленні мотиваційних, стресостійких та командних факторів. Ф. Герцберг [4] доповнює, що зростання продуктивності праці пов’язане з усуненням демотивуючих факторів і стимулюванням через досягнення та визнання, що може збільшити ефективність на 20-30%. А. Хобфолл [5] акцентує на ролі збереження ресурсів, де зростання продуктивності досягається при поповненні емоційних і психологічних ресурсів, що підвищує випуск на 15-20%.

Психологічна структура продуктивності праці є ключовим аспектом у психології праці, що відображає взаємодію когнітивних, емоційних і поведінкових компонентів у процесі трудової діяльності. Зростання продуктивності праці залежить від чітких критеріїв, які дозволяють оцінити ефективність та розробити рекомендації з її підвищення. Психологічна структура продуктивності праці включає кілька взаємопов’язаних компонентів, які визначають ефективність трудової діяльності. Продуктивність є результатом інтеграції мотиваційних, когнітивних і емоційних факторів. Мотиваційна складова охоплює внутрішні (інтерес до роботи) та зовнішні (заробітна плата, визнання) стимули, що спонукають до активності. О. Кокун відмічає, що мотивація впливає на тривалість і інтенсивність праці, підвищуючи її ефективність за умови оптимального балансу стимулів [23]. Внутрішня мотивація, зокрема інтерес до професійного розвитку, може підвищувати продуктивність за умови створення умов для самовираження, тоді як зовнішні

стимули, такі як фінансові винагороди, ефективні якщо їх адекватно узгоджено з очікуваннями працівників. На нашу думку, в ІТ-сфері мотивація посилюється через нематеріальні стимули, такі як гнучкий графік чи участь у інноваційних проєктах, що може додатково підвищувати ефективність на 20-22% за умови підтримки психологічного комфорту. Таким чином, оптимальне поєднання внутрішніх і зовнішніх факторів формує стійку мотиваційну базу, що є запорукою стабільного зростання продуктивності праці.

Когнітивна складова включає увагу, пам’ять і здатність до вирішення проблем. У високотехнологічних галузях, зокрема в ІТ, рівень когнітивного навантаження суттєво впливає на продуктивність праці, особливо під час роботи з великими обсягами даних. На погляд, В. Стародубцева та О. Невдахи вирішення проблеми зростання продуктивності праці вбачається в дослідженні комплексного впливу різних факторів (політичних, соціально-економічних, екологічних, культурних, міжнародного впливу), та прийнятті обґрунтованих рішень на різних рівнях, виходячи з реалів розвитку суспільства в Україні. Когнітивне моделювання дозволяє структурувати всі фактори впливу, відобразити каузальні зв’язки між ними та зробити прогнози можливого розвитку ситуації при зміні різних факторів [38].

Слід зазначити, що когнітивні здібності, такі як короткочасна пам’ять і концентрація, підвищують продуктивність за умови використання методів тренування уваги. В ІТ-сфері здатність до вирішення проблем, зокрема алгоритмічне мислення, сприяє підвищенню продуктивності при належному балансі когнітивних навантажень, тоді як їхній надлишок може призвести до когнітивного виснаження, відповідно зменшуючи ефективність. В умовах цифровізації О. Землянська та В. Джаноянц зазначають, що когнітивна складова посилюється через мультинавчальні технології, де оптимальна обробка даних підвищує продуктивність, але вимагає регулярних пауз для відновлення. Інформаційні технології вдосконалюють розвиток людини, підвищують ефективність і якість її діяльності, але існують певні психологічні проблеми при

їх використанні, які необхідно знати і враховувати, щоб не отримати негативного ефекту [17].

На нашу думку, емоційна складова пов’язана з емоційним інтелектом, стресостійкістю та задоволеністю роботою. Висока емоційна напруга знижує продуктивність, тоді як підтримка позитивного емоційного клімату підвищує її, оскільки вона призводить до емоційного виснаження та погіршення концентрації. Натомість підтримка позитивного емоційного клімату, що включає взаємопідтримку в команді та визнання досягнень, підвищує продуктивність, створюючи атмосферу довіри та мотивації. В ІТ-сфері емоційний інтелект сприяє підвищенню продуктивності завдяки кращій адаптації до стресових ситуацій та ефективній співпраці в проєктах. Л. Карамушка [19] вказує, що позитивний емоційний клімат у колективі знижує ризик емоційного вигорання, що додатково підвищує продуктивність за умови регулярної психологічної підтримки.

Поведінкова складова продуктивності праці охоплює професійні навички, звички, адаптивність до змін, а також дисциплінованість і здатність до саморегуляції, що є основою ефективного виконання завдань у динамічному робочому середовищі. Б. Басс [2] у теорії трансформаційного лідерства додає, що поведінкова гнучкість, підтримана лідерством, підвищує адаптивність, сприяючи інноваціям у високотехнологічних галузях. Л. Карамушка [19] вказує, що навички, сформовані через регулярне тренування, підвищують ефективність праці, особливо коли працівники розвивають звички до систематичної роботи, як-от планування завдань. О. Кокун [23] зазначає, що адаптивність до змін, зокрема в умовах воєнного часу, сприяє підвищенню продуктивності за рахунок швидкого переключення на нові інструменти чи процеси. Звички до саморегуляції, як-от перерви для відновлення, можуть додатково підвищувати продуктивність шляхом зменшення втоми. В умовах цифровізації поведінкова гнучкість ІТ-фахівців сприяє підвищенню продуктивності через швидку адаптацію до нових технологій, таких як штучний інтелект чи хмарні платформи, що вимагає постійного оновлення знань і вмінь. В ІТ-сфері

поведінкова складова, на нашу думку, включає вміння працювати в команді, що підвищує ефективність через синергію, коли працівники адаптуються до колег і проєктних вимог. Таким чином, психологічна структура продуктивності є динамічною системою, де кожен компонент взаємодіє з іншими, формуючи загальний результат праці.

Критерії зростання продуктивності праці слугують орієнтирами для оцінки та оптимізації трудового процесу. Першим критерієм є кількісний показник – обсяг виконаної роботи за одиницю часу. У IT-сфері цей показник може охоплювати кількість виконаних завдань, годин кодування або метрики, що допомагає вимірювати ефективність розробників з урахуванням складності проєктів. Кількісний показник слід доповнювати часовими нормами, які враховують психологічні фактори, як стрес, що знижує обсяг роботи на 15-20% в умовах інтенсивної праці. У високотехнологічних галузях кількісний показник оцінюється через ключові показники ефективності наприклад, кількість вирішених тікетів на день, що підвищує точність при інтеграції з емоційним інтелектом. Можна також використовувати формули, як обсяг/час, адаптовані до мотиваційних факторів, що підвищують продуктивність за рахунок нематеріальних стимулів. В сучасних умовах цифровізації кількісний показник включає метрики, як коміти за день в IT дозволяють оцінити ефективність точніше при регулярному моніторингу.

Другим критерієм є якісний показник – точність і креативність результатів. Цей показник продуктивності праці є ключовим для оцінки не лише обсягу, а й впливу роботи на організацію чи галузь. В IT-сфері якість праці залежить від емоційного інтелекту, який сприяє інноваційному підходу, підвищуючи продуктивність у проєктній роботі завдяки кращій адаптації до змін і командній взаємодії. Якісний показник включає оцінку точності (відсоток помилок) і креативності (новизна рішень), що може підвищувати ефективність за умови регулярного зворотного зв’язку. В умовах цифровізації якісний показник, на нашу думку, вимірюється через клієнтську задоволеність і інноваційні рішення, що підвищує конкурентоспроможність при високому рівні

емоційного інтелекту. Пропонуємо інтегрувати якісний показник з мотиваційними факторами, де креативність оцінюється за кількістю впроваджених ідей, що актуально для ІТ і підвищує продуктивність. Також якісний показник залежить від психологічного клімату в колективі, де підтримка колег підвищує точність і креативність. С. Хобфолл у теорії збереження ресурсів зазначає, що якісна продуктивність залежить від балансу емоційних ресурсів, де дефіцит емоційного інтелекту знижує креативність [5]. Д. Гоулман підтверджує, що емоційний інтелект підвищує якісний показник завдяки ефективному управлінню емоціями в стресових ситуаціях [3].

Третім критерієм є стійкість до стресу, що визначається здатністю працівника зберігати продуктивність у кризових умовах, таких як воєнний стан, високе навантаження чи нестабільність робочого середовища. На нашу думку, тренінги зі стресостійкості підвищують продуктивність у воєнний період, базуючись на емпіричних дослідженнях українських працівників, які включають вправи з релаксації та когнітивної переоцінки стресових ситуацій. С. Максименко та Л. Карамушка вказують, що стійкість до стресу залежить від психологічного клімату в колективі, де підтримка колег зменшує вплив стресу на продуктивність, пропонуючи методики групової взаємодії. К. Маслах та С. Джексон [6] у моделі вигорання стверджують, що стресостійкість запобігає емоційному вигоранню, яке знижує продуктивність, і рекомендують профілактичні програми, що підтверджується даними з організацій високого ризику. В ІТ-сфері стійкість до стресу підвищується через гнучкий графік, що дозволяє балансувати роботу та відпочинок, підвищуючи ефективність за результатами опитувань українських ІТ-компаній.

Четвертим критерієм є мотиваційна залученість, що відображає рівень інтересу, віддачі та емоційної залученості працівника до трудового процесу, що має значний вплив на продуктивність. На нашу думку, мотиваційні програми підвищують продуктивність, особливо якщо включають нематеріальні стимули, такі як гнучкий графік, дистанційна робота чи визнання досягнень, що підтверджено емпіричними даними серед українських працівників. На думку

О. Кокун [23], мотиваційна залученість залежить від внутрішньої мотивації, а впровадження SMART-цілей підвищує ефективність завдяки чіткості завдань. Ф. Герцберг у двофакторній теорії зазначає, що мотиватори, як-от досягнення та відповідальність, сприяють залученості на 30%, тоді як гігієнічні фактори лише запобігають демотивації [4]. В IT-сфері мотиваційна залученість зростає завдяки тренінгам емоційного інтелекту, які формують позитивне ставлення до роботи.

Таким чином, психологічна структура продуктивності праці включає мотиваційні, когнітивні, емоційні та поведінкові компоненти, які взаємодіють у трудовому процесі. Критерії зростання продуктивності – кількісні та якісні показники, стресостійкість та мотивація – дозволяють оцінити та оптимізувати ефективність.

1.3. Психологічні чинники зниження та зростання продуктивності праці

Психологічні чинники зниження продуктивності праці є ключовим об’єктом дослідження в психології праці, оскільки вони впливають на ефективність трудової діяльності та загальний добробут працівників. Зниження продуктивності може бути зумовлене стресом, мотиваційними дефіцитами, емоційним вигоранням та когнітивними навантаженнями.

Стрес є одним з основних психологічних чинників, що знижує продуктивність праці. Хронічний стрес, спричинений перевантаженням, знижує ефективність на через порушення концентрації та мотивації. К. Маслах та С. Джексон [6] у моделі емоційного вигорання описують, як професійний стрес призводить до емоційного виснаження, деперсоналізації та зниження особистих досягнень, що зменшує продуктивність. На нашу думку, в IT-сфері стрес від дедлайнів знижує продуктивність через когнітивні порушення. А у воєнний

період стрес посилює зниження продуктивності через тривожність і відсутність підтримки.

Мотиваційні дефіцити, такі як відсутність інтересу чи винагороди, значно знижують продуктивність. Ми згодні з думкою Л. Карамушки, яка вважає, що низька мотивація зменшує ефективність, оскільки працівники не докладають зусиль для досягнення цілей. Ф. Герцберг у двофакторній теорії зазначає, що відсутність мотиваторів (досягнення, визнання) призводить до демотивації, знижуючи продуктивність. В сучасних умовах, емоційне вигорання від демотивації знижує продуктивність у віддалених командах, а мотиваційні дефіцити в ІТ-сфері, пов'язані з рутиною, зменшують креативність праці.

Емоційне вигорання є критичним чинником зниження продуктивності. У теорії збереження ресурсів С. Хобфолл [5] стверджує, що дефіцит ресурсів призводить до емоційного вигорання, зменшуючи креативність. Як зазначають К. Маслах та С. Джексон [6] емоційне вигорання – це синдром емоційного виснаження, що знижує продуктивність праці через втрату мотивації. Щодо ІТ-сфері, на нашу думку, емоційне вигорання знижує ефективність через емоційне виснаження від постійних змін.

Когнітивні навантаження, такі як перевантаження інформацією, є також чинником зниження продуктивності. Д. Гоулман зазначає, що низький емоційний інтелект посилює когнітивні навантаження, знижуючи продуктивність. В цифровому середовищі, на нашу думку, когнітивне перевантаження знижує продуктивність через порушення уваги. В ІТ-сфері емоційне вигорання від когнітивних навантажень також зменшує ефективність.

Таким чином, психологічні чинники зниження продуктивності праці включають стрес, мотиваційні дефіцити, емоційне вигорання і когнітивні навантаження, що вимагають комплексного підходу для оптимізації. Психологічні чинники зростання продуктивності визначають ефективність трудової діяльності та адаптацію до сучасних викликів. Зростання продуктивності залежить від мотивації, емоційного інтелекту, стресостійкості та командної взаємодії. Розглянемо їх більш детально.

Мотивація є ключовим психологічним чинником, що сприяє підвищенню продуктивності праці. У двофакторній теорії Ф. Герцберга, мотиватори, як-от досягнення та визнання, сприяють зростанню продуктивності. Мотиваційні програми, які включають нематеріальні стимули, такі як гнучкий графік, підвищують продуктивність. Внутрішня мотивація, пов'язана з інтересом до роботи, підвищує ефективність через активне залучення. Постановка SMART-цілей також підвищує мотивацію, що особливо актуально для IT-сфери.

Емоційний інтелект відіграє значну роль у підвищенні продуктивності. Д. Гоулман [3] підтверджує, що високий емоційний інтелект підвищує ефективність завдяки управлінню емоціями в стресових ситуаціях. На нашу думку, емоційний інтелект сприяє креативності, підвищуючи продуктивність у творчих завданнях. В IT-сфері емоційний інтелект сприяє інноваційному підходу, підвищуючи продуктивність у проєктній роботі через кращу взаємодію в команді. Тренінги з емоційного інтелекту у віддалених IT-командах підвищують продуктивність через зменшення конфліктів.

Стресостійкість дозволяє зберігати продуктивність у кризових умовах. Підтримка психологічного клімату, на думку С. Максименко [15] та Л. Карамушки [19], підвищує стресостійкість, сприяючи ефективності. О. Кокун [23] наводить дані, що тренінги зі стресостійкості підвищують продуктивність у воєнний період завдяки релаксаційним технікам. Ми вважаємо, що гнучкий графік у IT-сфері підвищує стресостійкість.

Командна синергія сприяє зростанню продуктивності через ефективну групову взаємодію. У віддалених IT-командах регулярне спілкування підвищує синергію. Л. Карамушка пропонує моделі командної динаміки, де психологічний клімат підвищує продуктивність.

Таким чином, психологічні чинники зростання продуктивності праці включають мотивацію, задоволеність працею, стресостійкість і командну синергію, що вимагають комплексного підходу. Чинники зростання та зниження продуктивності праці в IT-сфері є взаємопов'язаними, оскільки вони є протилежними сторонами тих самих психологічних процесів, де позитивні

фактори (мотивація, задоволеність працею, стресостійкість) протидіють негативним (стрес, демотивація, вигорання), формуючи динамічний баланс ефективності. Наприклад, стрес знижує продуктивність через емоційне виснаження та порушення концентрації, тоді як стресостійкість, розвинута тренінгами, підвищує її на за рахунок релаксації та когнітивної переоцінки. Мотивація підвищує продуктивність через нематеріальні стимули, як гнучкий графік, але її дефіцит призводить до демотивації, знижуючи ефективність. Емоційний інтелект сприяє зростанню через інновації та командну взаємодію, тоді як його дефіцит посилює емоційне вигорання, знижуючи продуктивність. Командна синергія підвищує продуктивність у віддалених ІТ-командах, але конфлікти чи ізоляція знижують її через порушення комунікації. Таким чином, зростання продуктивності праці залежить від посилення позитивних факторів, які нейтралізують негативні, як показано в моделях збереження ресурсів та двофакторній мотивації.

Аналіз наукової літератури дозволяє виокремити основні психологічні чинники продуктивності праці, а саме за даними наукових джерел з психології праці та організаційної психології – це мотивація професійної діяльності, стресостійкість та задоволеність працею.

Мотивація професійної діяльності – внутрішній та зовнішній рушій, що визначає спрямованість, інтенсивність і стійкість трудової поведінки. Теоретично виділяють мотивацію як континуум від зовнішньо контрольованої до внутрішньої (базові потреби автономії, компетентності, спорідненості), а також роль характеристик самої роботи (сильніші внутрішні мотиватори: зміст роботи, автономія, визнання). Для продуктивності мотивація впливає через підвищення зусиль, активності навчання й залученості: внутрішньо мотивовані працівники показують кращу стійкість і якість виконання, тоді як зовнішні винагороди впливають швидко, але менш стабільно. Мотивація впливає на продуктивність через посилення зусиль працівника, збільшення уваги до цілей і кращу адаптацію до професійних завдань [8; 36; 40; 42].

Стресостійкість (толерантність до робочого стресу) – здатність зберігати ефективність та адаптуватися під психологічним тиском. Українські наукові праці розглядають стресостійкість як сукупність адаптивних механізмів (емоційна стабільність, саморегуляція, когнітивні оцінки стресових ситуацій), що дозволяють справлятися з перевантаженнями без суттєвих втрат ефективності праці. У класичних моделях стресу основними механізмами є первинна і вторинна оцінка ситуації та стратегії копінгу; трудовий стрес ускладнюється при поєднанні високих вимог і низької автономії або при високих зусиллях без відповідних винагород. Низька стресостійкість пов’язана зі зниженням уваги, помилками, вигоранням і відпливом кадрів; висока – з меншою тривалістю реакцій на навантаження і кращою регуляцією емоцій при виконанні складних завдань. Працівники з високим рівнем стресостійкості краще адаптуються до змін умов праці, мають менше виражені негативні емоційні реакції, зберігають концентрацію уваги і якість виконання завдань [20; 40; 34; 35].

Задоволеність працею – смислово-оцінне ставлення працівника до роботи в цілому або до її окремих аспектів (умови, оплата, колектив, зміст роботи). В українських дослідженнях задоволеність трактується як позитивна оцінка трудової діяльності, що включає афективні (емоційне ставлення) і когнітивні (оцінювання умов і результатів праці) компоненти. Рівень задоволеності працею пов’язаний із загальною ефективністю, мотивацією та залученістю працівника: вищий рівень задоволеності асоціюється із більшою лояльністю до організації, нижчою плинністю кадрів та вищою результативністю виконання професійних обов’язків. Практично задоволеність формується поєднанням внутрішніх факторів (зміст роботи, можливість розвитку) і зовнішніх (оплата, менеджмент, винагороди) [11; 30; 39].

Отже, аналіз наукових джерел свідчить, що продуктивність професійної діяльності має багатофакторну психологічну зумовленість і визначається взаємодією мотивації професійної діяльності, стресостійкості та задоволеності працею як відносно самостійних, але взаємопов’язаних чинників.

Мотивація професійної діяльності виступає базовим регулятором трудової поведінки, оскільки визначає спрямованість і стійкість зусиль працівника, рівень залученості та готовність до професійного розвитку. Переважання внутрішньої мотивації забезпечує вищу якість виконання професійних завдань, більшу адаптивність до змін і стійкість до професійних труднощів, тоді як домінування зовнішніх стимулів має обмежений і менш стабільний ефект для довготривалої продуктивності. Стресостійкість є критично важливою умовою збереження ефективності діяльності в умовах високих професійних вимог, інтенсивного інформаційного навантаження та обмежених ресурсів. Вона забезпечує здатність працівника підтримувати оптимальний рівень психічного функціонування, регулювати емоційні реакції та мінімізувати негативні наслідки професійного стресу. Задоволеність працею відображає інтегральну оцінку працівником умов і змісту професійної діяльності та виступає важливим показником психологічного благополуччя в організаційному середовищі. Вона пов’язана з рівнем мотивації, професійною залученістю та організаційною лояльністю, а її зниження супроводжується зростанням плинності кадрів і зниженням ефективності виконання професійних обов’язків. Задоволеність працею формується на перетині індивідуальних очікувань працівника та реальних організаційних умов, що зумовлює її варіативність у різних професійних групах.

Таким чином, мотивація професійної діяльності, стресостійкість і задоволеність працею утворюють цілісну систему психологічних чинників продуктивності праці, вплив кожного з яких не може бути повною мірою пояснений ізольовано. Наявні теоретичні положення і результати попередніх досліджень потребують емпіричної перевірки з урахуванням специфіки конкретної професійної діяльності, організаційних умов та індивідуально-психологічних особливостей працівників. У зв’язку з цим доцільним є проведення емпіричного дослідження, спрямованого на виявлення рівнів сформованості мотивації професійної діяльності, стресостійкості та задоволеності працею у вибраній професійній групі. Це дозволить у

подальшому розробити психологічну програму підвищення продуктивності праці фахівців ІТ-сфери.

Висновки до розділу 1

Теоретичний аналіз наукової літератури підтверджує, що продуктивність праці є складним психологічним феноменом, який залежить від взаємодії мотиваційних, когнітивних, емоційних та поведінкових компонентів. Українські вчені, зокрема С. Максименко, О. Кокун, Л. Карамушка та ін., зробили значний внесок у розробку моделей і методів оптимізації продуктивності, адаптуючи їх до сучасних умов. Психологічна структура продуктивності відображає динамічний процес, де кожен компонент впливає на загальний результат трудової діяльності. Критерії зростання продуктивності, такі як кількісні та якісні показники, стресостійкість і мотивація, слугують інструментами для оцінки та вдосконалення ефективності.

Зростання продуктивності тісно пов’язане з нейтралізацією негативних факторів, таких як стрес і демотивація, що підкріплюється моделями збереження ресурсів Хобфолла та двофакторною теорією Герцберга. Серед основних психологічних чинників продуктивності праці працівників є мотивація професійної діяльності, стресостійкість і задоволеність працею. Ефективність праці в ІТ-сфері, зокрема, залежить від балансу цих чинників.

Мотивація професійної діяльності виступає базовим регулятором трудової поведінки, визначаючи спрямованість, інтенсивність і стійкість зусиль працівника, з переважанням внутрішньої мотивації для забезпечення вищої якості виконання завдань і адаптивності до змін. Зовнішні мотиватори, такі як винагороди, забезпечують швидкий, але менш стабільний вплив на продуктивність, тоді як внутрішні фактори, як автономія та визнання, сприяють довготривалій залученості та професійному розвитку. Стресостійкість є критично важливою для збереження ефективності в умовах високих вимог і обмежених ресурсів, дозволяючи працівникам регулювати емоції, мінімізувати помилки та уникати вигорання через адаптивні механізми, як саморегуляція та стратегії копінгу. Низька стресостійкість призводить до зниження уваги,

зростання плинності кадрів і погіршення якості праці, особливо при поєднанні високих зусиль з низькою автономією або відсутністю винагород. Задоволеність працею відображає інтегральну оцінку умов і змісту роботи, включаючи афективні та когнітивні компоненти, і безпосередньо пов'язана з мотивацією, лояльністю до організації та загальною результативністю. Вищий рівень задоволеності асоціюється з нижчою плинністю кадрів, кращою залученістю та ефективністю виконання обов’язків, формуючись на перетині індивідуальних очікувань і реальних організаційних умов. Взаємозв’язок цих чинників підкреслює багатофакторну природу продуктивності, де мотивація посилює зусилля, стресостійкість забезпечує стійкість до навантажень, а задоволеність інтегрує емоційне благополуччя для довготривалого успіху. Українські дослідження, такі як праці Г. Федоришина, Л. Перції та О. Чілікіної підтверджують варіативність цих факторів у різних професійних групах, з акцентом на адаптацію до локальних організаційних контекстів. Загалом, оптимізація продуктивності вимагає комплексного підходу до посилення внутрішньої мотивації, розвитку стресостійкості та підвищення задоволеності працею на основі емпіричних даних з психології. Комплексна стратегія, що включає тренінги, психологічну підтримку та організаційні зміни, є необхідною для підвищення продуктивності.

РОЗДІЛ 2
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ФАХІВЦІВ ІТ-СФЕРИ

2.1. Методи та організація дослідження

Дослідження особливостей психологічних чинників продуктивності праці фахівців ІТ-сфери проводилося з метою емпіричного вивчення ролі мотивації професійної діяльності, стресостійкості та задоволеності працею у забезпеченні ефективності професійної діяльності.

Мета емпіричного дослідження – дослідити психологічні чинники продуктивності праці фахівців ІТ-сфери, зокрема впливу сформованості мотивації, задоволеності працею та стресостійкості, а також розробити програму підвищення їх та практичні рекомендації для HR-фахівців та керівників.

Завдання дослідження:

1. Виявити особливості сформованості мотивації праці фахівців ІТ-сфери.
2. Виявити рівень задоволеності працею фахівців ІТ-сфери.
3. Виявити рівень стресостійкості фахівців ІТ-сфери.
4. Розробити програму підвищення продуктивності праці фахівців ІТ-сфери та практичні рекомендації для HR-фахівців та керівників.

Дослідження проводилося на базі «ТОВ Смарт Проджект», м. Дніпро, української GameDev компанії.

У дослідженні психологічних чинників продуктивності праці фахівців ІТ-сфери вибірка включала HR-фахівців та керівників проектів/команд з ІТ-компанії.

Характеристика вибірки:

- учасники дослідження представляють різні ролі в розробці ігор: програмісти, дизайнери, художники, тестувальники та менеджери проєктів.
- стать та вік: представники обох статей, вік: 22-30 та 31–45 років.
- кількість учасників: 40 осіб, забезпечує репрезентативність для аналітичних висновків; 20 осіб віком від 22 до 30 років та 20 осіб віком від 31 до 45 років.
- освіта: переважно вища освіта, спеціалізації – комп'ютерні науки, графічний дизайн, інженерія, менеджмент. Працівники мають додаткові сертифікати, що підтверджують професійну кваліфікацію.
- професійний досвід: досліджувані варіюються від початківців (1–2 роки досвіду) до експертів із досвідом понад 10 років.

Вибірка сформована цілеспрямовано, щоб включити осіб, які безпосередньо впливають на організаційні процеси, мотивацію та продуктивність праці в IT-компанії. Така структура дозволяє дослідити психологічні чинники продуктивності праці як на рівні окремих працівників, так і на рівні управлінських рішень і організаційних практик.

Емпіричне дослідження здійснювалося у кілька взаємопов'язаних етапів.

На першому, підготовчому етапі, було сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, а також підібрано адекватний психодіагностичний інструментарій.

Другий етап – емпіричний – передбачав безпосередній збір первинних даних. Дослідження проводилося у вибірці фахівців IT-сфери, які здійснюють професійну діяльність у сфері програмування, тестування, системного аналізу, проєктного менеджменту та суміжних напрямів. Участь у дослідженні була добровільною, з дотриманням принципів конфіденційності та анонімності.

Третій етап – аналітико-узагальнювальний – включав кількісну та якісну обробку отриманих емпіричних даних. Було проведено статистичний аналіз результатів з метою визначення рівнів сформованості досліджуваних психологічних чинників. На цьому етапі здійснювалося інтерпретування результатів і формулювання узагальнених висновків.

Надамо короткий зміст підібраного психодіагностичного інструментарію.

Для дослідження мотивації професійної діяльності застосовувався Опитувальник «Мотивація професійної діяльності» (К. Замфір у модифікації А. Реана) призначений для оцінки мотивів професійної діяльності працівників і виявлення домінуючих типів мотивації. Опитувальник широко використовується в українській науці, зокрема у статті Л. Юрчук «Роль професійної мотивації в психологічній структурі особистості» [44].

Опитувальник складається **з** переліку тверджень (питань), які оцінюються респондентом за п’ятибальною шкалою від «не важливо» до «дуже важливо»; за результатами виділяють внутрішні та зовнішні мотиви. Профіль мотивації, що дозволяє визначити домінуючий тип мотивації (внутрішня, зовнішня позитивна або зовнішня негативна), оцінити рівень залученості у професійну діяльність і прогнозувати продуктивність праці. Повний зміст методики поданий у додатку А.

Задоволеність працею досліджувалося за допомогою Опитувальника задоволеності роботою (Н. Гура, О. Вельдбрехт). Це психодіагностичний інструмент для оцінки рівня задоволеності працівника різними аспектами його професійної діяльності та робочого середовища. Опитувальник дозволяє визначити рівень задоволеності роботою у цілому та за окремими складовими (умови праці, оплата, колектив, зміст роботи, організаційне середовище). Він складається з 38 тверджень, на які респондент відповідає за п’ятибальною шкалою від «повністю незадоволений/а» до «повністю задоволений/а». Окремі субшкали дозволяють оцінити сильні й слабкі сторони робочого середовища та внутрішньої мотивації працівника. Повний зміст методики представлений у додатку Б.

Оцінка стресостійкості здійснювалася за допомогою «Шкали сприйнятого стресу» (PSS‑10) (О. Вельдбрехт, Н. Тавровецька). Шкала дозволяє вимірювати те, як часто респондент відчував стресові переживання протягом останнього місяця, та оцінку сприйнятого тиску зовнішніх і внутрішніх факторів. Шкала складається з 10 тверджень, що описують типові емоційні та когнітивні реакції на стресові ситуації; відповіді оцінюються за 5‑бальною шкалою від «ніколи» до «дуже часто». Сума балів за 10 пунктами дає загальний індекс сприйнятого стресу (0–40); вищі значення свідчать про більший рівень стресу. Повний зміст методики представлений у додатку В.

Хід дослідження передбачав послідовне проходження респондентами комплексу психодіагностичних методик, обробку результатів та їх узагальнення відповідно до поставлених завдань. Отримані емпіричні дані стали підґрунтям для обґрунтування практичних рекомендацій для фахівців ІТ-сфери та керівників для підвищення продуктивності праці фахівців ІТ-сфери.

Отже, в ході проведення емпіричного дослідження отримані дані дозволяють фахівцям ІТ-сфери і керівникам проектів ефективно планувати мотиваційні стратегії, заходи щодо підвищення задоволеності працею та програми розвитку стресостійкості, що безпосередньо підвищує продуктивність праці в ІТ-компанії. Дослідження вказує на важливість комплексного підходу до управління персоналом ІТ-сфери, де одночасний розвиток мотивації, задоволеності та стресостійкості буде створювати умови для підвищення ефективності та стабільності професійної діяльності.

2.2. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження

Результати емпіричного дослідження за Опитувальником «Мотивація професійної діяльності» (К. Замфір у модифікації А. Реана) показав, що у молодій групі фахівців ІТ-сфери переважає зовнішня мотивація (вищі ЗПМ і ЗНМ), що вказує на орієнтацію на винагороди, престиж та уникнення

негативних наслідків, типову для початківців з низьким досвідом. Старша група демонструє зрілішу структуру з домінуванням внутрішньої мотивації (вища ВМ, нижча ЗНМ), пов'язаною з задоволенням від процесу роботи та самореалізацією, що узгоджується з накопиченим досвідом. Узагальнені результати представлені на рис. 2.1.

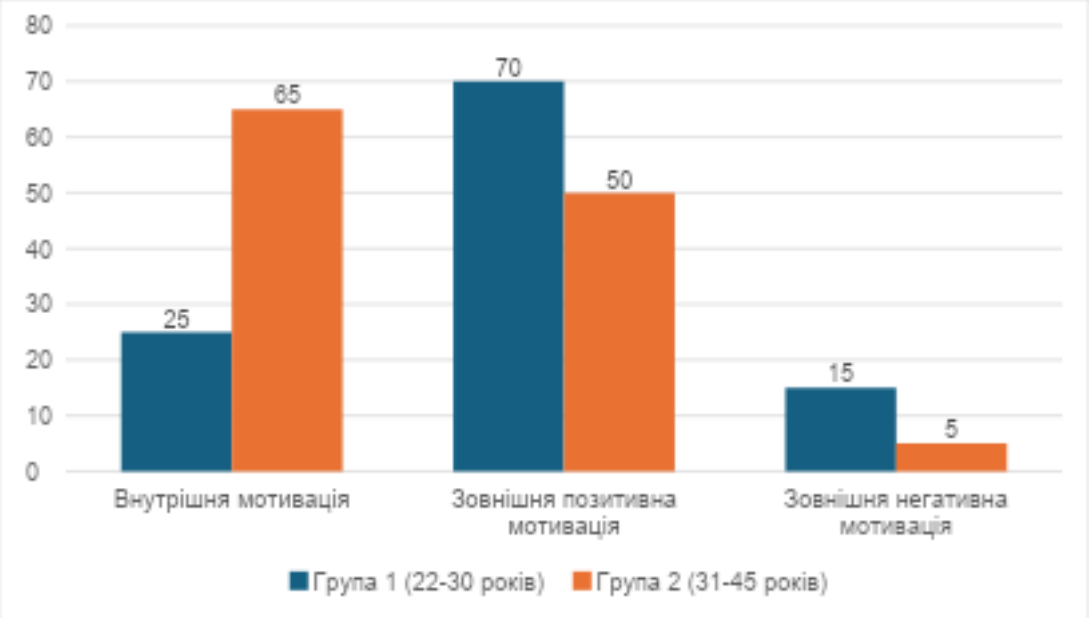

Рис. 2.1. Результати дослідження типів мотивації професійної діяльності фахівців ІТ-сфери двох груп у %

Отже, рис. 2.1. показує, що у молодій групі фахівців фахівців ІТ-сфери переважає зовнішня позитивна мотивація високого рівня, з низькою внутрішньою та негативною. У старшій групі фахівців ІТ-сфери домінує висока внутрішня мотивація, з меншою залежністю від зовнішніх стимулів. Старша група має оптимальнішу структуру (перевага високої ВМ), молодша – орієнтована на зовнішні позитивні стимули. Дані оброблено за допомогою описової статистики та t-критерію Ст'юдента для незалежних вибірок (n=20 у кожній групі). Узагальнені дані представлені на табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Результати дослідження типів мотивації професійної діяльності фахівців ІТ-сфери (середнє значення)

Тип мотивації	Група 1 (22-30 років, досвід 1-2 роки): Середнє (SD)	Група 2 (31-45 років, досвід >10 років): Середнє (SD)	t-значення	p-значення
Внутрішня мотивація (ВМ)	3.10 (0.56)	3.98 (0.54)	-4.96	<0.001
Зовнішня позитивна мотивація (ЗПМ)	3.97 (0.47)	3.69 (0.40)	1.97	0.056
Зовнішня негативна мотивація (ЗНМ)	2.78 (0.56)	2.03 (0.58)	4.03	<0.001

Значущі відмінності виявлено для ВМ та ЗНМ ($p<0.05$), де старша група має вищу ВМ і нижчу ЗНМ. Для ЗПМ відмінності не значущі. Досвідчені фахівців ІТ-сфери мають оптимальнішу мотиваційну структуру (ВМ > ЗПМ > ЗНМ), тоді як молоді потребують посилення внутрішньої мотивації для підвищення стійкості.

Таким чином, результати діагностики за Опитувальником «Мотивація професійної діяльності» (К. Замфір у модифікації А. Реана) дозволяють констатувати, що у молодій групі (22-30 років, досвід 1-2 роки) переважає зовнішня позитивна мотивація високого рівня (70%), що свідчить про орієнтацію на зовнішні винагороди, визнання, кар’єрне зростання та матеріальні стимули. Внутрішня мотивація низька (25%), вказуючи на слабке задоволення від самого процесу роботи та самореалізації. Низький рівень зовнішньої негативної мотивації (15%) показує, що уникнення покарань не є домінуючим фактором, але все ж присутній. У старшій групі (31-45 років, досвід >10 років) домінує висока внутрішня мотивація (65%), що відображає зрілу структуру: працівники мотивовані інтересом до справи, можливістю творчості та особистісним розвитком. Зовнішня позитивна мотивація нижча (50%), а зовнішня негативна мінімальна (5%), що вказує на незалежність від зовнішнього тиску та страхів, типову для фахівців з великим досвідом. Молодші працівники більш вразливі до змін зовнішніх умов, старші – стійкіші та продуктивніші в довгостроковій перспективі.

Результати емпіричного дослідження за Опитувальником задоволеності роботою (Н. Гура, О. Вельдбрехт) показали, що у молодій групі ІТ-фахівців (22-30 років, досвід 1-2 роки) низька задоволеність роботою (середнє 3.25, 30%

з високим рівнем) пов’язана з високим стресом від швидких змін технологій, невизначеністю кар’єри, обмеженими можливостями зростання та очікуваннями швидкого просування, що типово для початківців у галузі. Молодші працівники більше залежать від зовнішніх факторів, таких як грошові винагороди, для підвищення задоволеності, але часто стикаються з невідповідністю очікувань реальності, що призводить до вищої плинності кадрів. Це узгоджується з тенденціями серед молоді, де задоволеність залежить від факторів утримання, таких як гнучкий графік та визнання, але низький досвід посилює вразливість до емоційного вигорання.

У старшій групі (31-45 років, досвід понад 10 років) висока задоволеність (середнє 4.15, 70% з високим рівнем) відображає стабільність позицій, накопичене визнання досягнень, кращий баланс робота-життя та автономію в прийнятті рішень, що накопичується з віком і стажем. Старші ІТ-фахівці менше залежать від матеріальних стимулів, натомість цінують соціальні аспекти, можливості освіти та професійний розвиток, що сприяє вищій лояльності та продуктивності. Узагальнені результати представлена на рис. 2.2.

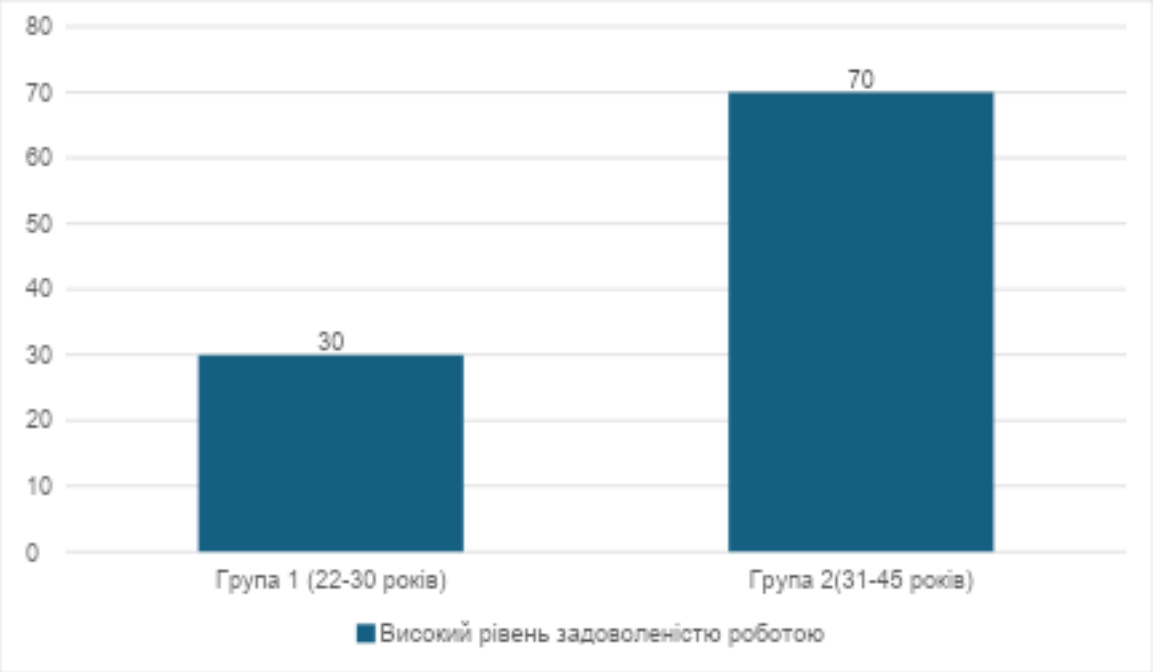

Рис. 2.2. Результати дослідження рівня задоволеності працею фахівців ІТ-сфери за опитувальником задоволеності роботою (Н. Гура, О. Вельдбрехт) двох груп у %

Дані оброблено за допомогою описової статистики та t-критерію Ст’юдента (n=20 у кожній групі). Значущі відмінності ($p<0.05$): старша група має вищу задоволеність. Узагальнені результати представлені на таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Результати дослідження рівня задоволеністю роботою фахівців ІТ-сфери (середнє значення)

Показник	Група 1 (22-30 років, досвід 1-2 роки): Середнє (SD)	Група 2 (31-45 років, досвід >10 років): Середнє (SD)	t-значення	p-значення
Загальна задоволеність роботою	3.25 (0.62)	4.15 (0.48)	-5.12	<0.001

Порівняння груп ілюструє еволюцію задоволеності роботою: молодші ІТ-фахівці фокусуються на професійних очікуваннях і швидкому зростанні, тоді як старші – на стійкості та соціальному кліматі. Емпіричне дослідження виявило значущі відмінності в рівні задоволеності роботою між молодими (22-30 років, досвід 1-2 роки; середнє 3.25, 30% з високим рівнем) та досвідченими ІТ-фахівцями (31-45 років, досвід >10 років; середнє 4.15, 70% з високим рівнем), з вищим показником у старшій групі ($p<0.001$).

Таким чином, результати діагностики за Опитувальником задоволеності роботою (Н. Гура, О. Вельдбрехт) вказують, що задоволеність роботою в ІТ-сфері зростає з віком і професійним досвідом завдяки переходу від невизначеності та стресу на початкових етапах до стабільності, автономії та визнання досягнень на пізніх. Низька задоволеність у молодших ІТ-фахівців підвищує ризики плинності кадрів і вигорання, тоді як висока у старших сприяє лояльності та продуктивності. Для оптимізації рекомендується створення цілеспрямованої психологічної підтримки молодих ІТ-фахівців: менторство, кар’єрне планування, заходи з балансу робота-життя та ін.

Результати емпіричного дослідження за допомогою «Шкали сприйнятого стресу» (PSS-10) (О. Вельдбрехт, Н. Тавровецька) показали, що у молодій групі ІТ-фахівців (22-30 років, досвід 1-2 роки) вищий сприйнятий стрес (середнє 19.2, 35% з високим рівнем) пов'язаний з швидкими змінами технологій, невизначеністю кар'єри, високими очікуваннями та обмеженим досвідом, що посилює відчуття перевантаження і тривоги, типове для початківців у галузі.

Молодші IT-фахівці частіше залежать від зовнішніх факторів, таких як дедлайни та конкуренція, що призводить до підвищеного ризику вигорання і зниження продуктивності.

У старшій групі (31-45 років, досвід понад 10 років) нижчий стрес (середнє 14.8, 15% з високим рівнем) відображає кращу адаптацію, стабільність позицій, накопичений досвід у керуванні навантаженнями, автономію та кращий баланс робота-життя, що зменшує сприйняття стресу. Старші IT-фахівці ефективніше застосовують стратегії копінгу, такі як планування та делегування, що сприяє стійкості та вищій ефективності. Порівняння груп ілюструє еволюцію стресостійкості: з віком і досвідом зменшується сприйнятий стрес завдяки переходу від реактивної адаптації до проактивної. Відсоток респондентів з високим рівнем стресу (≥27 балів). Узагальнені результати представлені на табл. 2.3 та рис. 2.3.

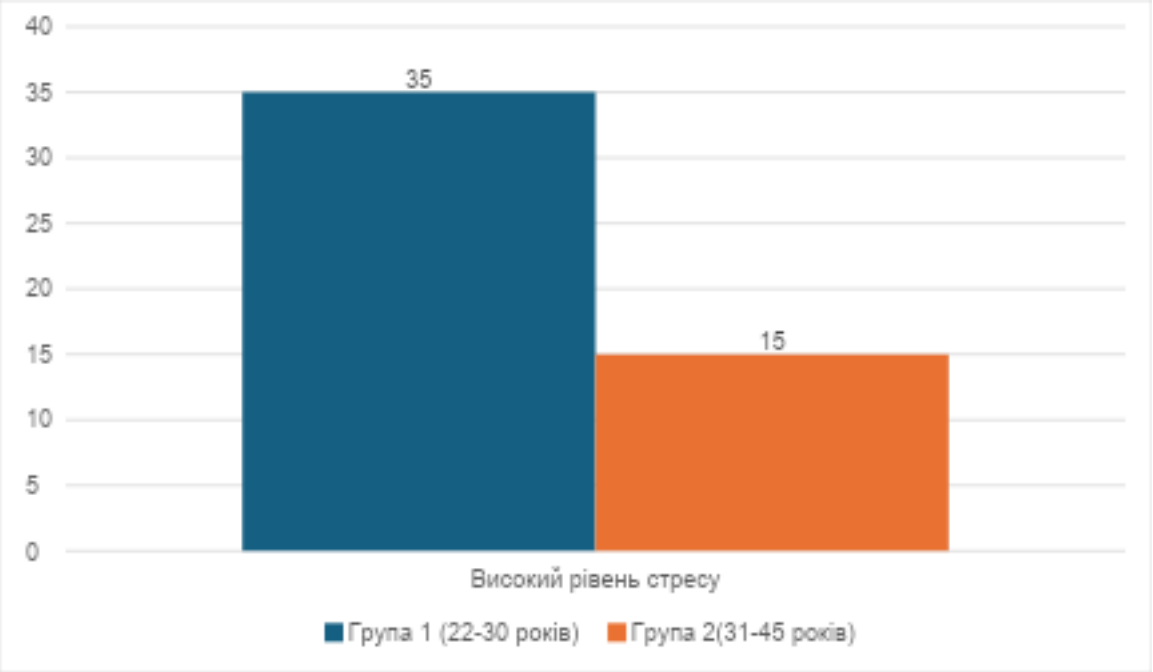

Рис. 2.3. Результати дослідження рівня високого стресу за допомогою «Шкали сприйнятого стресу» (PSS-10) (О. Вельдбрехт, Н. Тавровецька) двох груп у %

Шкала PSS-10 використовує оцінку 0-40 балів (вищі бали – вищий стрес). Дані оброблено за допомогою описової статистики та t-критерію Ст’юдента (n=20 у кожній групі). Середні значення представлені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Результати дослідження сприйнятого стресу фахівцями ІТ-сфери (середнє значення)

Показник	Група 1 (22-30 років, досвід 1-2 роки): Середнє (SD)	Група 2 (31-45 років, досвід >10 років): Середнє (SD)	t-значення	p-значення
Сприйнятий стрес (PSS-10)	19.2 (7.1)	14.8 (6.2)	2.2	0.034

Таблиця 2.3 показує, що в молодій групі ІТ-фахівців середній рівень сприйнятого стресу становить 19.2 бали з стандартним відхиленням 7.1, що вказує на помірно високий стрес, пов’язаний з нестабільністю кар’єри, швидкими змінами технологій та обмеженим досвідом, що посилює відчуття перевантаження. У старшій групі середній рівень стресу нижчий – 14.8 бали з SD 6.2, що відображає кращу адаптацію, стабільність та ефективні стратегії копінгу, такі як планування, накопичені з досвідом. t-значення 2.2 та p-значення 0.034 підтверджують статистично значущі відмінності, де молодша група демонструє вищий стрес, узгоджуючись з тенденціями в психології праці про зменшення стресу з віком і стажем в ІТ-сфері. Значущі відмінності ($p<0.05$): старша група має нижчий стрес.

Отже, результати діагностики за PSS-10 серед ІТ-фахівців виявили значущі відмінності: молоді спеціалісти мають вищий сприйнятий стрес порівняно з досвідченими ($p=0.034$). Стрес у ІТ-сфері зменшується з віком і професійним досвідом завдяки адаптації та стабільності. Низька стресостійкість у молодших ІТ-фахівців підвищує ризики вигорання, тоді як висока у старших ІТ-фахівців сприяє продуктивності.

Висновки до 2 розділу.

Результати діагностики за опитувальником «Мотивація професійної діяльності» (К. Замфір у модифікації А. Реана), опитувальником задоволеності роботою (Н. Гура, О. Вельдбрехт) та «Шкалами сприйнятого стресу» (PSS-10, О. Вельдбрехт, Н. Тавровецька) серед ІТ-фахівців виявили стійкі вікові та

досвідові відмінності: молоді спеціалісти (22-30 років, досвід 1-2 роки) демонструють нижчу внутрішню мотивацію (25% з високим рівнем), нижчу задоволеність роботою (середнє 3.25, 30% з високим рівнем) та вищий сприйнятий стрес (середнє 19.2, 35% з високим рівнем), тоді як досвідчені (31-45 років, досвід >10 років) мають вищу внутрішню мотивацію (65% з високим рівнем), вищу задоволеність (середнє 4.15, 70% з високим рівнем) та нижчий стрес (середнє 14.8, 15% з високим рівнем).

У молодій групі ІТ-фахівців переважає зовнішня мотивація, зокрема зовнішня позитивна та негативна, що вказує на орієнтацію на винагороди та уникнення негативних наслідків. Старша група демонструє домінування внутрішньої мотивації, пов’язаної з задоволенням від процесу роботи та самореалізацією. Молоді ІТ-фахівці потребують посилення внутрішньої мотивації для підвищення стійкості. Молодші працівники більш вразливі до змін зовнішніх умов через домінування зовнішньої мотивації. Старші працівники стійкіші та продуктивніші в довгостроковій перспективі завдяки внутрішній мотивації. У молодій групі ІТ-фахівців низька задоволеність роботою з середнім показником і з високим рівнем. Низька задоволеність у молодих пов’язана з високим стресом від швидких змін технологій та невизначеністю кар’єри. Молодші ІТ-фахівці залежать від зовнішніх факторів, таких як грошові винагороди, для підвищення задоволеності. Задоволеність роботою в ІТ-сфері зростає з віком і професійним досвідом. Низька задоволеність у молодших підвищує ризики плинності кадрів і вигорання. Рекомендується психологічна підтримка молодих ІТ-фахівців через розробку психологічних програм та менторство. У молодій групі вищий сприйнятий стрес з середнім і з високим рівнем. Вищий стрес у молодих пов’язаний з швидкими змінами технологій та обмеженим досвідом. Молодші ІТ-фахівці частіше ризикують вигоранням через залежність від дедлайнів та конкуренції. Сприйнятий стрес у ІТ-сфері зменшується з віком і досвідом завдяки стабільності. Низька стресостійкість у молодших підвищує ризики вигорання. Висока стресостійкість у старшій групі сприяє продуктивності.

З віком і досвідом у ІТ-сфері оптимізується мотиваційна структура (перевага внутрішньої мотивації), зростає задоволеність та знижується стрес, що сприяє вищій продуктивності праці, лояльності та стійкості до навантажень. Молоді фахівці, навпаки, більш вразливі до зовнішніх факторів, що призводить до ризику вигорання, плинності кадрів та зниженої ефективності. Ці результати підкреслюють необхідність розробки психологічної програми підвищення продуктивності праці фахівців ІТ-сфери, орієнтованої на молодих спеціалістів. Програма повинна включати заходи з посилення внутрішньої мотивації (через самореалізацію та автономію), підвищення задоволеності (менторство, кар'єрне планування, баланс робота-життя) та зниження стресу (тренінги копінгу, управління навантаженнями), щоб наблизити їх показники до рівня досвідчених і загалом підвищити ефективність ІТ-сфери.

РОЗДІЛ 3
ПСИХОЛОГІЧНА ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ФАХІВЦІВ ІТ-СФЕРИ

3.1. Зміст та структура програми підвищення продуктивності праці фахівців ІТ-сфери

Теоретичною основою програми підвищення продуктивності праці фахівців ІТ-сфери стали результати сучасних українських наукових досліджень з психології праці та організаційної психології, а саме:

- формування професійного здоров'я ІТ-фахівців через розвиток емоційного інтелекту, саморегуляції та командної взаємодії [34];
- психологічні особливості формування професійного здоров'я в ІТ-компаніях включають профілактику вигорання та підтримку мотивації для адаптації до змін [21];
- інтеграція мотиваційних і когнітивних ресурсів для підвищення ефективності в високотехнологічних галузях [28];
- моделі управління стресом і профілактики вигорання в освітньому та професійному середовищі адаптовані до ІТ через розвиток резильєнтності та мотивації [33].

Продуктивність праці в ІТ-сфері України залежить від психологічних факторів, таких як мотивація, стресостійкість та баланс роботи й життя, що підтверджують сучасні українські дослідження. Розробка психологічної програми підвищення продуктивності праці фахівців ІТ-сфери базується на емпіричних даних, орієнтованих на молодих фахівців з низьким досвідом, де виявлено нижчу внутрішню мотивацію, вищий стрес та меншу задоволеність працею.

Мотивація є ключовим чинником, так за даними А. Шпак та О. Брик [43], внутрішня мотивація (автономія, професійний розвиток) корелює з успішністю (r=0.19) та знижує плинність кадрів, тоді як зовнішня (зарплата) переважає у початківців, але не забезпечує довгострокової продуктивності. Аналогічно, В. Мельник та В. Вишньовський [29] підкреслюють баланс внутрішньої (самореалізація) та зовнішньої мотивації для кар`єрного зростання в ІТ, де відсутність балансу призводить до стагнації та зниження ефективності. А. Галунко та Р. Поляков [13] рекомендують комбіноване стимулювання (матеріальне – 40-70% зарплати з бонусами; не матеріальне – тренінги, ігри), що підвищує зусилля до організаційних цілей і продуктивність на 20-30% у ІТ-компаніях.

Стрес також негативно впливає на продуктивність: А. Шпак та О. Брик [43] фіксують кореляцію стресу з ізоляцією в дистанційній роботі (вигорання у 58% опитаних), пропонуючи програми ментального здоров’я (консультації, тренінги копінгу) для зниження стресу та зростання задоволеності. В. Мельник та В. Вишньовський [29] зазначають, що стресостійкість через ініціативи балансу робота-життя покращує адаптивність і продуктивність у динамічному ІТ-середовищі.

Задоволеність працею безпосередньо корелює з продуктивністю та утриманням кадрів: у дослідження А. Шпак та О. Брик [43] результати вказують на високий рівень задоволеності серед ІТ-фахівців з дистанційною роботою, пов’язаний з автономією та балансом, що сприяє мотивації до успіху та зниженню вигорання. Відсутність задоволеності призводить до плинності, тому психологічні програми повинні включати заходи з визнання досягнень, корпоративної культури та моніторингу задоволеності для підвищення ефективності.

Психологічна програма повинна включати:

1. Модулі мотивації: індивідуальні плани психологічного розвитку на основі теорії самодетермінації (автономія, компетентність, пов'язаність), психологічне визнання досягнень через когнітивно-поведінкові техніки.

2. Антистрес-тренінги: психологічні сесії з управління стресом (техніки релаксації, усвідомленості, когнітивна реструктуризація), віртуальні групові зустрічі для емоційної підтримки та копінг-стратегій.

3. Заходи підвищення задоволеності працею: психологічна адаптація гнучкого графіку з фокусом на баланс роботи та життя, менторство з елементами психологічного коучингу, корпоративні заходи для посилення соціальної інтеграції, регулярний фідбек через психотерапевтичні методи зворотного зв'язку.

Розкриємо зміст та структуру психологічної програми підвищення продуктивності праці фахівців ІТ-сфери з врахуванням таких модулів як мотивація, антистрес та задоволеність працею (див. табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Структура психологічної програми

Модуль	Зміст	Тривалість/Формат	Вплив на продуктивність
Мотивація	Постановка цілей, тренінг психологічного капіталу, визнання досягнень	2-4 тижні, семінари	Підвищує залученість, наполегливість та продуктивність через внутрішню мотивацію
Антистрес	Дихальні вправи, КПТ техніки	4-8 тижнів, щоденна практика	Зменшує депресію, втому, покращує когнітивні функції для фокусу.
Задоволеність роботою	Значущість завдань, баланс роботи-життя	Інтегровано, з оцінками на початку/кінці.	Знижує емоційне вигорання, підвищує задоволення роботою через підтримку.

Модуль 1. Мотивація.

Цей компонент психологічної програми підвищення продуктивності праці ґрунтується на теорії очікувань В. Врума, згідно з якою мотивація працівника визначається трьома взаємопов’язаними когнітивними очікуваннями:

1. очікуванням, що докладені зусилля приведуть до потрібного рівня виконання завдання;
2. переконанням, що досягнутий результат буде помічений і призведе до конкретної винагороди;
3. суб’єктивною цінністю цієї винагороди для працівника.

Постановка чітких, досяжних і зрозумілих цілей виступає ключовим механізмом актуалізації першого компонента мотивації – віри фахівця у зв’язок між власними зусиллями та результатом. У сфері ІТ це особливо важливо через високу складність завдань, тривалі когнітивні навантаження та відстрочений результат праці.

Використання SMART-цілей (конкретних, вимірюваних, досяжних, релевантних і обмежених у часі) дозволяє:

- знизити невизначеність професійних завдань;
- структурувати робочу діяльність;
- підвищити суб’єктивне відчуття контролю над результатом;
- запобігти демотивації, пов’язаній із надмірно абстрактними або недосяжними вимогами.

Для ІТ-фахівців SMART-цілі формулюються на рівні конкретних професійних дій: реалізація функціоналу, оптимізація коду, усунення певної кількості багів, завершення спринту, підготовка релізу. Така деталізація підсилює очікування успіху й сприяє зростанню внутрішньої мотивації.

Регулярний зворотний зв’язок (щотижневі або спринтові перевірки) виконує функцію психологічного підкріплення і безпосередньо пов’язаний з другим компонентом теорії очікувань – інструментальністю. Він дозволяє працівнику:

- отримувати підтвердження того, що зусилля помічені та оцінені;

- коригувати дії до завершення проєкту, а не постфактум;
- підтримувати стабільний рівень залученості впродовж усього робочого циклу.

У психологічному плані зворотний зв’язок зменшує рівень тривожності, пов’язаної з оцінюванням, та сприяє формуванню установки на розвиток, а не на уникнення помилок. Для молодших ІТ-фахівців він виконує адаптаційну функцію.

У межах психологічної програми цей компонент спрямований на:

- підвищення усвідомленості професійних цілей;
- посилення зв’язку між індивідуальними зусиллями та організаційними результатами;
- зростання суб’єктивної значущості роботи;
- стабілізацію мотиваційного стану в умовах інтенсивного навантаження.

Таким чином, постановка SMART-цілей у поєднанні з систематичним зворотним зв’язком виступає ефективним психологічним інструментом формування стійкої професійної мотивації та підвищення продуктивності праці фахівців ІТ-сфери як на індивідуальному, так і на командному рівні.

Психолог навчає керівників і HR-фахівців принципам психологічно коректного цілепокладання та зворотного зв’язку:

- як формулювати цілі без підвищення тривожності;
- як давати зворотний зв’язок, що підсилює мотивацію, а не викликає захисні реакції;
- як відокремлювати оцінку результату від оцінки особистості працівника.

Тренінг психологічного капіталу спрямований на розвиток чотирьох ключових психологічних ресурсів працівника: самоефективності, оптимізму, надії та резильєнтності, які безпосередньо пов’язані з продуктивністю праці,

залученістю та стресостійкістю. У ході тренінгу самоефективність розвивається через постановку досяжних професійних цілей, аналіз успішного досвіду та моделювання ефективної поведінки в типових робочих ситуаціях ІТ-сфери. Це підвищує впевненість фахівців у власних можливостях і готовність братися за складні завдання. Оптимізм формується шляхом роботи з атрибутивними стилями: учасники навчаються інтерпретувати професійні труднощі як тимчасові та такі, що підлягають контролю, а успіхи – як результат власних зусиль. Це знижує рівень фрустрації та підтримує мотивацію в умовах високих вимог. Компонент надії реалізується через розвиток навичок планування альтернативних шляхів досягнення цілей і підтримку внутрішньої мотивації до їх реалізації. Учасники вчаться зберігати цілеспрямованість навіть за наявності перешкод у проєктній діяльності. Резильєнтність розвивається через опанування технік саморегуляції, управління стресом і відновлення після професійних навантажень. Це дозволяє швидше адаптуватися до змін, знижувати негативні наслідки стресу та підтримувати стабільну продуктивність.

У цілому тренінг психологічного капіталу виступає короткостроковою, але ефективною інтервенцією, спрямованою на зміцнення внутрішніх ресурсів ІТ-фахівців і створення психологічного підґрунтя для стійкого підвищення продуктивності праці.

Психолог розробляє структуру тренінгу, добирає вправи та психотехніки відповідно до специфіки ІТ-діяльності, когнітивних навантажень і професійних ризиків, забезпечуючи баланс між розвитком ресурсів і психологічною безпекою учасників. Також створює довірливе середовище у групі, сприяє активному залученню учасників, керує груповою динамікою та підтримує рефлексію професійного досвіду. Відстежує емоційні реакції, рівень напруги й ознаки перевантаження, своєчасно коригує інтенсивність вправ і надає індивідуальну підтримку учасникам за потреби. Н завершенні аналізує результати тренінгу, оцінює динаміку психологічного капіталу та формулює

висновки щодо впливу тренінгової програми на продуктивність праці й стійкість ІТ-фахівців.

Визнання досягнень є психологічним інструментом підтримки та посилення професійної мотивації, спрямованим на підкріплення значущих результатів діяльності ІТ-фахівців.. У психологічній програмі цей компонент забезпечує зв'язок між зусиллями, досягнутими результатами та позитивною оцінкою з боку організації. У межах програми визнання реалізується через регулярне, конкретне та справедливе відзначення досягнень: успішне виконання складних завдань, дотримання дедлайнів, інноваційні рішення, внесок у командний результат. Акцент робиться не лише на кінцевому результаті, а й на зусиллях і професійному прогресі. Визнання досягнень сприяє зростанню залученості, підтримці стабільної продуктивності праці та формуванню позитивного ставлення до професійної діяльності в ІТ-сфері.

Модуль 2. Антистрес.

Дихальні вправи. У програмі ці вправи використовуються як короткі регулятивні інтервенції (2–5 хвилин) під час робочого дня для підтримки стресостійкості та стабільної продуктивності ІТ-фахівців.

1. Діафрагмальне (черевне) дихання. Мета: зниження фізіологічного напруження, стабілізація емоційного стану. Техніка: повільний вдих через ніс із розширенням живота (4–5 секунд), коротка пауза, повільний видих через рот (6–7 секунд). Ефект: активація парасимпатичної нервової системи, зниження рівня тривоги, підвищення концентрації уваги під час інтенсивної розумової роботи.

2. Дихання 4–6 (подовжений видих). Мета: швидке зниження стресу в робочих ситуаціях. Техніка: вдих на 4 секунди, видих на 6 секунд, без затримки дихання. Ефект: зменшення психоемоційного напруження, стабілізація серцевого ритму, профілактика перевтоми під час тривалого сидіння за комп'ютером.

3. Квадратне дихання. Мета: відновлення самоконтролю та когнітивної ясності. Техніка: вдих – 4 секунди, затримка – 4 секунди, видих – 4

секунди, затримка – 4 секунди. Ефект: підвищення здатності до саморегуляції, зниження імпульсивності, ефективне застосування перед складними переговорами або дедлайнами.

4. Дихання з рахунком і фокусом уваги. Мета: зменшення розумового перенавантаження та «перемикання» з багатозадачності. Техніка: повільний вдих і видих із внутрішнім рахунком та концентрацією на відчуттях повітря. Ефект: зниження когнітивного перевантаження, покращення здатності до зосередженої роботи.

Розкриємо техніки когнітивно-поведінкової терапії.

1. Когнітивна реструктуризація.

Мета: корекція неадаптивних думок, які знижують мотивацію або викликають тривогу.

Техніка виконання:

1. Ідентифікація автоматичних думок – учасник фіксує ситуацію (тригер), емоцію/фізичний стан та першу думку, що виникає.

2. Оцінка думки – перевірка на когнітивні спотворення (катастрофізація, чорно-біле мислення, читання думок, надмірне узагальнення, персоналізація, перебільшення/заниження, емоційне обґрунтування).

3. Оскарження – пошук доказів «за» і «проти» думки, альтернативних пояснень, реальної ймовірності негативного результату, використання питань Сократа («Які факти підтверджують цю думку?», «Що б я сказав другові в такій ситуації?», «Який найгірший/найкращий/найімовірніший сценарій?»).

4. Формулювання адаптивної альтернативи – заміна на реалістичну, збалансовану думку.

5. Поведінкова перевірка – тестування нової думки в реальній ситуації та оцінка змін у емоціях і поведінці.

Приклади автоматичних негативних думок, типових для ІТ-фахівців, та їх реструктуризація:

– автоматична думка: «Я не впораюся з дедлайном, мене звільнять»;

заміна: «Дедлайн складний, але я вже розбивав подібні завдання раніше. Я можу розпланувати роботу поетапно, звернутися за допомогою до команди та повідомити про ризики завчасно»;

– автоматична думка: «Технології змінюються так швидко, я ніколи не встигну за всім, я відстаю»;

заміна: «Я не можу знати все, але я регулярно навчаюся новому. Зараз важливо фокусуватися на поточному стеку та ключових навичках, а не на всьому одразу».

Ефект: зниження тривожності, підвищення самооцінки та впевненості в професійних діях.

2. Поведінкові експерименти.

Мета: перевірка реалістичності негативних прогнозів і страхів.

Техніка виконання: фахівець тестує свої очікування у конкретній робочій ситуації (наприклад, презентувати прототип команди) і аналізує фактичний результат.

Приклади поведінкових експериментів для ІТ-фахівців:

- переконання: «На демо я забуду слова, запанікую і всі зрозуміють, що я некомпетентний». Експеримент: презентувати прототип команді, обмеживши 5-хвилинним слотом і мінімальними слайдами; не репетирувати понад 2 рази; оцінити реальні реакції (питання, зауваження, підтримку);
- переконання: «Якщо я не відповім на Slack-повідомлення ввечері, мене вважатимуть невідповідальним і не дадуть підвищення». Експеримент: свідомо не відповідати на не критичні повідомлення після 19:00 протягом 3 днів; відстежити наслідки (реакції колег, вплив на роботу);
- переконання: «Я не можу просити допомоги, бо це покаже мою слабкість». Експеримент: звернутися до провідного розробника з конкретним питанням щодо задачі; зафіксувати відповідь, час, витрачений на розв’язання, та зміну власного сприйняття компетентності.

Ефект: зменшення унікальної поведінки, підвищення адаптивності та готовності до нових завдань.

3. Активізація поведінки.

Мета: подолання прокрастинації та підтримка продуктивності.

Техніка виконання: складання списку конкретних робочих дій на день, розбитих на короткі етапи, з фокусом на досягнення конкретних цілей (спринти, завершення модулів коду).

Приклади для ІТ-фахівців:

- замість «підготуватися до демо» – «зібрати 3 ключові слайди (10 хв) → записати 2-хвилинне пояснення на телефон (10 хв) → надіслати провідному розробнику на фідбек (5 хв)»;
- замість «вивчити нову бібліотеку» – «відкрити офіційну документацію (10 хв) → пройти перший туторіал (20 хв) → застосувати в тестовому проєкті (15 хв)».

Ефект: збільшення залученості, зростання почуття контролю та мотивації.

4. Робота з когнітивними викривленнями.

Мета: виявлення мисленнєвих шаблонів, які знижують ефективність.

Техніка виконання: аналіз типових викривлень (катастрофізація, «чорно-біле» мислення) у робочих ситуаціях і навчання альтернативним способам оцінки подій.

Приклади для ІТ-фахівців:

- ситуація: отримано багато зауважень на код-рев'ю. Викривлення: катастрофізація та чорно-біле мислення («Мене вважають нікчемним, я провалився»). Альтернатива: «Зауваження – стандартна частина процесу. Вони вказують на конкретні покращення, а не на мою загальну компетентність. Більшість запитів на злиття мають коментарі».
- ситуація: дедлайн наближається, завдання складне. Викривлення: катастрофізація та надмірне узагальнення («Я ніколи не встигаю вчасно, я

завжди провалююся»). Альтернатива: «Ця задача складна, але я вже розбивав подібні раніше. Якщо не встигну, повідомлю завчасно – це краще, ніж мовчати».

Ефект: зниження стресу, покращення прийняття рішень та зосередженості.

5. Техніка «План дій у складних ситуаціях».

Мета: підвищення стресостійкості та контролю над робочими процесами.

Техніка виконання: створення сценарію дій у ситуаціях підвищеного навантаження, з урахуванням ресурсів, часових обмежень і можливих помилок.

Приклади для IT-фахівців:

Якщо на код-рев'ю прийшло 40+ коментарів за годину до дедлайну →

1. За 10 хвилин швидко прочитати всі коментарі та позначити критичні (ті, які обов'язково треба виправити).

2. Відповісти на критичні коментарі та домовитися з автором рев'ю про терміни виправлення.

3. Якщо зрозуміло, що не встигаю закрити все до кінця робочого дня – повідомити про ситуацію проєкт-менеджера: «Не встигаю виправити всі коментарі до 18:00. Пропоную перенести реліз на завтра на 10:00».

4. План Б: створити окрему гілку спеціально для термінового виправлення критичної помилки та задеплоїти її окремо.

Якщо потрібно терміново вивчити нову бібліотеку →

1. Відкрити офіційну документацію бібліотеки та файл README на головній сторінці репозитарію з описом проєкту (10 хвилин).

2. Знайти 1–2 готові приклади використання бібліотеки (15 хвилин).

3. Написати мінімальний прототип концепції у окремому тестовому файлі (20 хвилин).

4. Якщо самостійно не виходить розібратися – написати в чат людині з команди, яка вже працювала з цією бібліотекою.

Ефект: зменшення хаотичності, підвищення впевненості та стабільності продуктивності.

Ці КПТ-техніки у програмі підвищення продуктивності ІТ-фахівців поєднують розвиток когнітивних стратегій і конкретних поведінкових навичок, що дозволяє оптимізувати робочі процеси, підвищити мотивацію та знизити вплив стресових факторів.

Модуль 3. Задоволеність роботою.

Значущість завдань у психологічній програмі підвищення продуктивності праці ІТ-фахівців фокусує увагу на тому, наскільки виконувана робота відповідає цінностям, інтересам та професійним цілям працівника. Задоволеність роботою зростає, якщо працівник відчуває, що його діяльність має реальне значення.

Розкриємо основні аспекти значущості завдань.

1. Актуалізація сенсу роботи. Працівники усвідомлюють, як їхні завдання впливають на кінцевий результат проєктів, командну ефективність або розвиток компанії. Для ІТ-фахівців це може бути вплив коду на функціонал продукту, стабільність системи або досвід користувача.

2. Співвіднесення завдань із професійними цінностями. Працівники оцінюють, наскільки їхні дії відповідають власним професійним цінностям: розвиток навичок, інновації, участь у складних технічних рішеннях. Висока значущість завдань підвищує мотивацію та залученість.

3. Психологічний ефект. Відчуття значущості зменшує апатію та відчуженість, підвищує задоволеність роботою, лояльність до компанії та стійкість до стресу. Працівники більш охоче беруть на себе відповідальність за результати і демонструють високу якість виконання.

Психолог на цьому етапі програми проводить:

− індивідуальні або групові вправи на ранжування завдань за впливом та значущістю;

− сесії обговорення досягнутих результатів з акцентом на внесок кожного працівника у проєкт;

- формує завдання, які співвідносяться з кар’єрними цілями та цінностями учасників.

Таким чином, значущість завдань у модулі «Задоволеність роботою» сприяє формуванню усвідомленого, мотивованого і залученого працівника, що безпосередньо підвищує ефективність професійної діяльності ІТ-фахівців.

Наведемо деякі приклади групових вправ на ранжування завдань за впливом та значущістю.

Вправа «Матриця значущості». Мета: визначити, які робочі завдання найбільше впливають на результат проєкту та мотивацію команди.

Процедура:

1. Учасники разом формують перелік основних завдань команди на поточний спринт або проєкт.

2. На великому аркуші або дошці будується матриця: вісь X – «Вплив на проєкт/команду», вісь Y – «Особиста значущість для працівника».

3. Кожна задача розміщується у матриці шляхом консенсусу групи або шляхом голосування.

Результат: виділяються завдання високого пріоритету як з точки зору ефекту на проєкт, так і особистого залучення. Це допомагає керівникам і HR оптимізувати розподіл ресурсів та підтримати мотивацію.

Вправа «Рейтингові картки».

Мета: оцінити завдання за їхньою важливістю для особистого розвитку та командного результату.

Процедура:

1. Кожен учасник отримує набір карток із завданнями, які він виконує протягом тижня/спринту.

2. У групі кожен оцінює завдання за шкалою від 1 до 5: вплив на результати команди і значущість для себе особисто.

3. Потім група обговорює розбіжності, аргументує оцінки і формує спільний рейтинг завдань.

Результат: створюється спільне уявлення про пріоритетність завдань, підвищується взаєморозуміння у команді та усвідомлення цінності кожного внеску.

Отже, обидві вправи поєднують аналіз значущості та колективну рефлексію, сприяють підвищенню залученості і задоволеності працею.

«Баланс роботи-життя» спрямований на підтримку гармонії між професійними обов'язками та особистими потребами працівника. Для ІТ-фахівців, які часто працюють у високонавантажених проєктах або віддалено, цей аспект особливо актуальний.

Основні аспекти компонента:

1. Оцінка робочого навантаження та часу. Працівники аналізують співвідношення між кількістю робочих годин, інтенсивністю завдань та часом, відведеним на відпочинок, сім'ю та особисті інтереси. Це дозволяє виявити дисбаланс і можливості для оптимізації графіку.

2. Розмежування ролей і пріоритетів. Фокус на чіткому розділенні робочих і особистих обов'язків допомагає знизити емоційне вигорання та підвищити концентрацію під час виконання завдань. Працівники визначають пріоритети, що потребують термінового виконання, та завдання, які можна делегувати або відкласти.

3. Розвиток навичок саморегуляції. Техніки тайм-менеджменту, планування перерв, дихальні та релаксаційні вправи дозволяють працівникам ефективно управляти ресурсами енергії та зберігати продуктивність без надмірного стресу.

Наприклад, техніка тайм-менеджменту – метод «Помодоро».

Мета: підвищення концентрації, ефективного використання часу та зменшення когнітивного перевантаження.

Суть техніки: робочий час поділяється на короткі інтервали (зазвичай 25 хвилин) для сфокусованої роботи над завданням, після яких слідує коротка перерва (5 хвилин). Після 4 таких циклів рекомендується довша перерва (15–30 хвилин).

Хід виконання:

1. Обрати завдання або підзавдання для виконання.

2. Встановити таймер на 25 хвилин і працювати лише над обраним завданням, без відволікань.

3. Після сигналу таймера зробити коротку перерву для відпочинку або релаксації.

4. Повторювати цикл до завершення робочого дня або запланованого блоку завдань.

Ефект для ІТ-фахівців:

- підвищується продуктивність та концентрація на складних технічних завданнях (кодування, тестування, аналіз);
- зменшується втома та прокрастинація;
- дозволяє чітко оцінити витрачений час та планувати подальші завдання;
- сприяє підтриманню балансу роботи та відпочинку протягом дня.

4. Підтримка корпоративних практик. Програма включає рекомендації щодо гнучкого графіку, використання режиму «фокус-сесій», організації робочого середовища для зменшення відволікаючих факторів, а також заохочення відпочинку та відпусток.

Отже, «Баланс роботи-життя» дозволить знизити рівень вигорання і хронічного стресу, підвищити задоволеність роботою та лояльності до компанії; підвищить концентрацію та ефективність під час робочого часу; сформувати усвідомлене ставлення до часу та ресурсів, що підвищує загальну якість життя та продуктивність.

Таким чином, психологічна програма поєднує індивідуальні та групові вправи, психодіагностичні оцінки та регулярну рефлексію результатів, що забезпечує персоналізовану роботу з учасниками та інтеграцію отриманих навичок у повсякденну діяльність. У результаті реалізації програми очікується:

- підвищення внутрішньої мотивації та залученості до професійної діяльності;
- зростання стресостійкості та ефективної саморегуляції;
- збільшення задоволеності роботою та лояльності до організації;
- оптимізація робочих процесів та підвищення загальної продуктивності ІТ-фахівців.

3.2. Практичні рекомендації для HR-фахівців та керівників для підвищення продуктивності праці фахівців ІТ-сфери

Практичні рекомендації щодо підвищення продуктивності праці фахівців ІТ-сфери ґрунтуються на положеннях сучасних вітчизняних досліджень мотивації, задоволеності працею та залученості персоналу.

Вдосконалення системи мотивації персоналу базуються на роботах Р. Ільєнка та Д. Губенка [18], які доводять, що цілеспрямоване поєднання матеріальних і нематеріальних стимулів прямо впливає на зростання продуктивності праці, оскільки підвищує інтенсивність і результативність трудової діяльності працівників. Аналогічні висновки отримані Н. Янченко, В. Благой та А. Тихомировою [45], які розглядають мотивацію як управлінський важіль, здатний активізувати професійну активність і відповідальність персоналу, зокрема в умовах інтелектуальної праці. Л. Заставнюк [16], підкреслює, що мотивація персоналу є чинником не лише індивідуальної продуктивності, а й загальної конкурентоспроможності підприємства, що обґрунтовує необхідність системної мотиваційної політики в ІТ-компаніях.

Підвищення задоволеності працею та вдосконалення умов роботи спираються на дослідження Н. Дончевської [14], яка доводить, що задоволеність працею виступає важливим психологічним ресурсом ефективності діяльності

організації, впливаючи на лояльність, стабільність персоналу та якість виконання професійних обов'язків. О. Хандій і Д. Кобцева [41], аналізуючи вітчизняний і міжнародний досвід, показують, що заходи з підвищення задоволеності працею (справедлива оплата, розвиток, підтримка балансу «робота–життя») мають безпосередній вплив на продуктивність та зниження плинності кадрів, що є критично важливим для ІТ-сфери.

Підтримка психологічного благополуччя та внутрішнього стану персоналу обґрунтовані результатами дослідження В. Ровенської, І. Смирнової та Н. Рагуліної [37], які доводять, що впровадження комплексних програм роботи з внутрішнім психологічним станом працівників сприяє зростанню операційної ефективності та продуктивності праці. Це підтверджує доцільність впровадження в ІТ-компаніях програм профілактики стресу, розвитку стресостійкості та психологічної підтримки.

Підвищення залученості персоналу та розвитку корпоративної культури спираються на висновки І. Котовської [24], яка встановлює прямий зв'язок між рівнем залученості працівників і розвитком компанії. Залученість, за її даними, підвищує відповідальність, ініціативність і готовність працівників до додаткових зусиль, що безпосередньо відображається на продуктивності праці, особливо в командній роботі ІТ-проєктів.

Таким чином, запропоновані практичні рекомендації мають наукове підґрунтя та логічно випливають із результатів сучасних досліджень (В. Благой, Д. Губенко, Н. Дончевська, Р. Ільєнко, Л. Заставнюк, Д. Кобцева, І. Котовська, Н. Рагуліна, В. Ровенська, І. Смирнова, А. Тихомирова, О. Хандій, Н. Янченко та ін.) і можуть бути використані HR-фахівцями та керівниками ІТ-компаній для цілеспрямованого підвищення продуктивності праці персоналу.

З врахуванням результатів емпіричного дослідження та вищезазначені наукові джерела про ефективні HR-стратегії, пропонуємо практичні рекомендації для HR-фахівців та керівників для підвищення продуктивності праці фахівців ІТ-сфери.

1. Розробити комплексну мотиваційну стратегію, що включає як матеріальні, так і нематеріальні стимули. Дослідження показують, що продуктивність і мотивація праці підвищуються за умов збалансованої системи винагород: конкурентної оплати праці, бонусів за досягнення, а також визнання результатів роботи та можливостей професійного розвитку. Матеріальні стимули мають поєднуватися з можливістю реалізації творчих завдань і просування по кар'єрі, що позитивно впливає на мотивацію праці й продуктивність [18].

2. Впроваджувати індивідуалізовані програми розвитку й навчання. Інвестиції у професійне навчання, тренінги з нових технологій, сертифікацію та розвиток м'яких навичок сприяють зростанню кваліфікації персоналу, що збільшує продуктивність діяльності та здатність адаптуватися до змін ринку. Навчання також допомагає формувати внутрішню мотивацію працівників і зміцнює їхню залученість [45].

3. Оптимізувати адаптацію нових співробітників для покращення залученості та зниження плинності кадрів. Ефективні програми адаптації сприяють скорішому входженню нового працівника в робочий процес, зменшують стрес у періоди зміни ролей і сприяють формуванню відчуття приналежності до колективу. Це знижує плинність кадрів і підвищує загальну продуктивність [16].

4. Регулярно оцінювати та підвищувати задоволеність працею шляхом аналізу умов праці та корпоративної культури. Наукові дані свідчать, що задоволеність працею підвищує лояльність працівників, зменшує плинність і прогул, а також підтримує високу продуктивність. Задоволені працівники схильні проявляти більшу ініціативу та відповідальність у виконанні своїх обов'язків [14].

5. Запроваджувати гнучкі форми організації праці та підтримувати баланс між роботою й особистим життям. Гнучкий графік, можливість дистанційної або гібридної роботи підвищують задоволеність працею та зменшують рівень стресу, що, у свою чергу, позитивно впливає на

продуктивність. Міжнародні дослідження показують, що гібридні моделі роботи знижують вигорання та сприяють підвищенню мотивації та залученості працівників [41].

6. Акцентувати увагу на розвитку корпоративної культури підтримки, включно з інклюзивністю та довірою. Стратегії, що включають індивідуальний підхід до мотивації, підтримку добробуту працівників і створення атмосфери довіри, допомагають формувати позитивний психологічний клімат і підвищують задоволеність працею. HR-фахівці можуть впроваджувати програми визнання досягнень, тимбілдинги та регулярний зворотний зв’язок [37].

7. Впроваджувати системи моніторингу та аналітики HR-даних. Використання даних для оцінювання ефективності HR-заходів дозволяє адаптувати програми мотивації, утримання персоналу та підтримки стресостійкості відповідно до реальних потреб IT-команди. Це сприяє прийняттю обґрунтованих рішень щодо розподілу ресурсів для підвищення продуктивності праці [24].

8. Підтримувати фізичне та психоемоційне здоров’я працівників через програми зниження стресу. Рекомендовані практики включають навчання методам саморегуляції, тренінги, консультації з психологічної підтримки, а також розробку механізмів зменшення техностресу (стресу, пов’язаного з вимогами технологій). Такі заходи можуть підвищити стресостійкість і знизити рівень сприйнятого стресу, що сприяє підвищенню ефективності праці [37].

Отже, застосування цих рекомендацій у HR-практиці та менеджменті IT-компаній сприятиме формуванню сприятливого робочого середовища, підвищить мотивацію й задоволеність працею, а також зміцнить психологічні ресурси працівників для досягнення вищої продуктивності праці.

Висновки до розділу 3.

Розроблена психологічна програма є комплексною інтервенцією, спрямованою на підвищення продуктивності праці ІТ-фахівців через розвиток трьох ключових чинників: мотивації професійної діяльності, стресостійкості та задоволеності працею. Модулі програми включають:

1. Мотивація професійної діяльності – формування цілей, регулярний зворотний зв'язок, визнання досягнень та застосування КПТ-технік для корекції негативних переконань, що сприяє активізації внутрішньої мотивації та підвищенню залученості.

2. Антистресові заходи – дихальні вправи, техніки КПТ, управління робочим навантаженням для підтримки саморегуляції, що дозволяє знизити психологічний та фізіологічний стрес і запобігти вигоранню.

3. Задоволеність працею – розвиток усвідомлення значущості завдань, підтримка балансу роботи та життя, впровадження технік тайм-менеджменту (наприклад, «Помодоро»), що підвищує відчуття контролю, задоволеність робочими умовами та особисту ефективність.

Таким чином, програма є ефективним інструментом психологічної підтримки і розвитку персоналу ІТ-сфери.

Розроблені рекомендації ґрунтуються на результатах емпіричного дослідження психологічних чинників продуктивності праці та наукових даних щодо ефективних HR-стратегій.

1. Комплексний підхід до мотивації – поєднання матеріальних та нематеріальних стимулів, професійного розвитку та визнання досягнень забезпечує стійке підвищення мотивації та продуктивності.

2. Індивідуалізація розвитку персоналу – програми навчання та підвищення кваліфікації формують внутрішню мотивацію, зміцнюють залученість та сприяють адаптації до технологічних змін.

3. Ефективна адаптація та корпоративна культура – підтримка нових співробітників, розвиток інклюзивного середовища та атмосфери довіри підвищують задоволеність працею, лояльність і зменшують плинність кадрів.

4. Баланс роботи та життя – впровадження гнучких графіків, дистанційної або гібридної роботи знижує стрес і вигорання, сприяючи стабільній продуктивності та високій залученості.

5. Антистресові заходи та психоемоційне здоров’я – навчання методам саморегуляції, дихальним технікам, КПТ-підходам і технікам зменшення техностресу підвищує стресостійкість та ефективність праці.

6. Моніторинг і аналітика HR-даних – регулярне оцінювання ефективності HR-програм дозволяє адаптувати мотиваційні та підтримуючі заходи до реальних потреб команди, забезпечуючи оптимальний розподіл ресурсів.

Застосування цих рекомендацій у комплексі з психологічною програмою створює умови для підвищення продуктивності праці, зміцнення психологічного капіталу та задоволеності роботою ІТ-фахівців, забезпечує стійкий розвиток персоналу та конкурентоспроможність організації.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукової літератури та проведене дослідження дозволили сформулювати наступні висновки.

1. Продуктивність праці в психологічній науці визначається як ефективність трудової діяльності, що відображає співвідношення результатів роботи до витрачених ресурсів, включаючи когнітивні, емоційні та мотиваційні компоненти. Теоретичний аналіз показує, що продуктивність еволюціонувала від економічного показника до комплексного психологічного феномена, починаючи з робіт Ф. Тейлора [9] та Е. Мейо [7].

Готорнські експерименти Е. Мейо [7] продемонстрували, що соціально-психологічні фактори, такі як мотивація та групова динаміка, впливають на продуктивність сильніше, ніж фізичні умови. Двофакторна теорія Ф. Герцберга розрізняє гігієнічні фактори (зарплата, умови праці), які запобігають незадоволенню, та мотиватори (досягнення, визнання), що підвищують продуктивність. Теорія очікувань В. Врума стверджує, що продуктивність залежить від очікувань зусиль, інструментальності результатів та валентності винагород. Модель вигорання К. Маслаха та С. Джексона вказує, що емоційне виснаження та цинізм знижують продуктивність, тоді як збереження ресурсів підвищує її. Теорія збереження ресурсів С. Хобфолла підкреслює, що зростання продуктивності досягається поповненням емоційних ресурсів. Українські психологи, такі як О. Кокун, розглядають продуктивність через професійну адаптацію, акцентуючи на стресостійкості та мотивації. Л. Карамушка аналізує продуктивність як інтегральний показник, залежний від мотивації та організаційних факторів. О. Крюкова визначає продуктивність як результат ефективного використання інтелектуальних, креативних та соціальних здібностей працівників.

Психологічна структура продуктивності включає мотиваційну складову з внутрішніми (інтерес) та зовнішніми (винагороди) стимулами.

Когнітивна складова охоплює увагу, пам’ять та вирішення проблем, критичні для ІТ-сфери. Емоційна складова пов’язана з емоційним інтелектом та стресостійкістю, що запобігає вигоранню. Поведінкова складова включає навички, звички та адаптивність, посилювані трансформаційним лідерством.

Критерії зростання продуктивності охоплюють кількісний показник – обсяг роботи за одиницю часу. Якісний показник оцінює точність та креативність результатів, залежні від емоційного інтелекту. Стійкість до стресу є критерієм, що визначає збереження продуктивності в кризових умовах, як війна. Мотиваційна залученість відображає інтерес та відданість, підвищуючи ефективність праці.

2. Узагальнення теоретичного аналізу свідчить, що продуктивність праці має складну психологічну природу та формується під впливом взаємопов’язаних індивідуальних і організаційних чинників. Провідне місце серед них посідають мотивація професійної діяльності, стресостійкість і задоволеність працею. Зниження продуктивності праці найчастіше зумовлюється хронічним стресом, мотиваційними дефіцитами, емоційним вигоранням та надмірними когнітивними навантаженнями. Стрес негативно впливає на концентрацію уваги, прийняття рішень і рівень залученості працівника. У поєднанні з високими вимогами та обмеженими ресурсами він прискорює розвиток емоційного вигорання. Емоційне вигорання, у свою чергу, призводить до зниження мотивації, професійної ефективності та якості виконання завдань. Мотиваційні дефіцити послаблюють спрямованість трудової поведінки та знижують інтенсивність зусиль працівників. Когнітивне перевантаження у сучасному цифровому середовищі погіршує здатність до саморегуляції та продуктивного мислення.

Водночас підвищення продуктивності праці забезпечується розвитком позитивних психологічних чинників. Мотивація професійної діяльності виступає базовим регулятором ефективності праці, визначаючи рівень залученості та наполегливості у виконанні професійних завдань. Внутрішня мотивація забезпечує більш стійкий і довготривалий ефект для продуктивності

порівняно із зовнішніми стимулами. Стресостійкість дозволяє зберігати ефективність діяльності в умовах високого навантаження та невизначеності. Вона пов’язана з розвиненими навичками емоційної саморегуляції та адаптивними копінг-стратегіями. Задоволеність працею відображає інтегральну оцінку працівником змісту й умов діяльності та є важливим показником психологічного благополуччя. Високий рівень задоволеності асоціюється з більшою організаційною лояльністю та нижчою плинністю кадрів.

Для ІТ-сфери характерна підвищена чутливість продуктивності до психологічних чинників через інтенсивні когнітивні навантаження та динамічні умови праці. Зростання продуктивності в цій галузі можливе за умови посилення внутрішньої мотивації, розвитку стресостійкості та підтримки позитивного психологічного клімату. Чинники зростання і зниження продуктивності перебувають у відношенні динамічного балансу та взаємно нейтралізують або підсилюють один одного. Теоретичні моделі мотивації та збереження ресурсів підтверджують системний характер цього впливу. Таким чином, продуктивність праці слід розглядати як результат взаємодії ключових психологічних чинників, а не як наслідок дії одного окремого фактору. Отримані теоретичні положення обґрунтовують доцільність емпіричного дослідження мотивації, стресостійкості та задоволеності працею з урахуванням специфіки професійної діяльності фахівців ІТ-сфери.

3. Узагальнення результатів емпіричного дослідження свідчить про наявність виразних вікових і професійно-досвідних відмінностей у психологічних чинниках продуктивності праці фахівців ІТ-сфери. Аналіз мотивації професійної діяльності показав, що мотиваційна структура молодих і досвідчених ІТ-фахівців істотно різниться. У молодій групі домінує зовнішня позитивна мотивація, орієнтована на матеріальні винагороди, престиж та кар’єрне зростання. Така мотиваційна спрямованість є типовою для початкового етапу професійного становлення та відображає залежність від зовнішніх стимулів. Низький рівень внутрішньої мотивації у молодих фахівців свідчить про недостатню включеність у зміст професійної діяльності та слабку

орієнтацію на самореалізацію. Водночас низька зовнішня негативна мотивація вказує на відсутність домінування страху покарань як провідного регулятора поведінки.

У старшій групі виявлено зрілу й оптимальну мотиваційну структуру з домінуванням внутрішньої мотивації. Досвідчені ІТ-фахівці більшою мірою орієнтовані на інтерес до роботи, професійну автономію та особистісний розвиток. Зниження зовнішньої негативної мотивації у цій групі відображає незалежність від зовнішнього тиску та стабільність професійної ідентичності. Статистично значущі відмінності за внутрішньою та зовнішньою негативною мотивацією підтверджують вплив досвіду на трансформацію мотиваційної сфери. Отримані дані свідчать, що оптимальна мотиваційна структура є важливою психологічною умовою довготривалої продуктивності.

Результати дослідження задоволеності роботою також демонструють чітку диференціацію між групами. Молоді ІТ-фахівці характеризуються нижчим рівнем задоволеності працею, що пов’язано з професійною невизначеністю, високими очікуваннями та стресом адаптаційного періоду. Низька задоволеність у цій групі підвищує ризики плинності кадрів і розвитку емоційного вигорання. Досвідчені ІТ-фахівці, навпаки, демонструють високий рівень задоволеності, що зумовлений стабільністю, автономією та визнанням професійних досягнень. Статистично значущі відмінності підтверджують зростання задоволеності працею з віком і стажем.

Аналіз сприйнятого стресу показав, що молоді ІТ-фахівці мають вищий рівень стресу порівняно зі старшою групою. Підвищений стрес у молодих спеціалістів пов’язаний із високими когнітивними навантаженнями, жорсткими дедлайнами та недостатнім досвідом копінгу. У старшій групі нижчий рівень стресу відображає сформовані стратегії саморегуляції та адаптації. Статистично значущі відмінності за показниками PSS-10 підтверджують зростання стресостійкості з професійним досвідом.

Загалом результати дослідження свідчать, що мотивація, задоволеність працею та стресостійкість утворюють взаємопов’язану систему психологічних

чинників продуктивності праці. Молоді ІТ-фахівці є більш уразливими до негативних впливів професійного середовища через домінування зовнішньої мотивації, нижчу задоволеність і вищий стрес. Досвідчені фахівці характеризуються психологічною стабільністю, що забезпечує вищу ефективність і довготривалу продуктивність. Отримані результати підтверджують доцільність диференційованих психологічних інтервенцій з урахуванням етапу професійного розвитку. Особливої актуальності набуває розробка програм підтримки молодих ІТ-фахівців, спрямованих на розвиток внутрішньої мотивації, стресостійкості та задоволеності працею.

4. Теоретичний аналіз сучасних українських досліджень підтвердив, що внутрішня мотивація, психологічне благополуччя та баланс «робота–життя» є критично важливими ресурсами ефективності в ІТ-сфері. Запропонована психологічна програма підвищення продуктивності праці логічно поєднує ці положення з результатами емпіричного дослідження. Структура програми, що включає мотиваційний, антистресовий та модуль задоволеності роботою, відповідає актуальним професійним ризикам ІТ-фахівців. Використання SMART-цілей, систематичного зворотного зв’язку та розвитку психологічного капіталу сприяє зростанню внутрішньої мотивації та залученості. Антистресові інтервенції на основі когнітивно-поведінкових технік і саморегуляції знижують рівень напруження та профілактують вигорання. Робота із значущістю завдань і балансом роботи та життя підвищує задоволеність працею та лояльність персоналу.

Практичні рекомендації для HR-фахівців і керівників ІТ-компаній мають чітке наукове підґрунтя та орієнтовані на довгострокове підвищення продуктивності. Їх реалізація дозволяє не лише підвищити індивідуальну ефективність працівників, а й зменшити плинність кадрів та зміцнити корпоративну стійкість. Таким чином, психологічно обґрунтований підхід до управління персоналом є необхідною умовою успішного розвитку сучасних ІТ-компаній в умовах високої конкуренції та постійних соціо-економічних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Baddeley A. Working Memory. Oxford: Oxford University Press. 1986. 289 p.

2. Bass B. M. Leadership and Performance Beyond Expectations. New York: Free Press. 1985. 256 p.

3. Goleman D. Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ. New York: Bantam Books. 1995. 384 p.

4. Herzberg F. The Motivation to Work. Нью-Йорк: John Wiley & Sons. 1959. 157 с.

5. Hobfoll S. E. Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress. *American Psychologist*. 1989. №44(3). P. 513-524. https://doi.org/10.1037/0003-066X.44.3.513.

6. Maslach C., Jackson S. E. The measurement of experienced burnout. *Journal of Organizational Behavior*. 1981. 2(2). P. 99-113. https://doi.org/10.1002/job.4030020205

7. Mayo E. The human problems of an industrial civilization. New York: Macmillan, 1933. 194 p.

8. Ryan R. M., Deci E. L. Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*. 2000. Vol. 25. №. 1. P. 54–67. URL: https://selfdeterminationtheory.org/SDT/documents/2000_RyanDeci_IntExtDefs.pdf (дата звернення: 14.12.2025).

9. Taylor F. W. The principles of scientific management. *New* York: Harper & Brothers. 1911. 152 p.

10. Vroom V. H. Work and motivation. New York: John Wiley & Sons. 1964. 331 p.

11. Yurynets Z., Yurynets R., Myshchyshyn I., Pekhnyk A. Effect of motivational tools on employee satisfaction. *Economics, Finance and Management*

Review. 2025. (2(22). С. 120–128. https://doi.org/10.36690/2674-5208-2025-2-120-128

12. Бей Г. Середа Г. Трансформація HR-технологій під впливом цифровізації бізнес-процесів. *Економіка і організація управління*. 2019. 2(34). С. 93-101.

13. Галунко А. Р., Поляков Р. М. Мотивація та стимулювання персоналу в ІТ-компаніях [Електронний ресурс]. *Матеріали L науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ*, Вінниця, 10-12 березня 2021 р. Електрон. текст. дані. 2021. Режим доступу: https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2021/paper/view/11540.

14. Дончевська Н. П. Задоволеність працею персоналу організації, її форми та вплив на ефективність діяльності підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2022. URL: https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/12857 (дата звернення: 14.12.2025).

15. Загальна психологія: підручник / за загальною редакцією академіка С.Д. Максименка. 4-те вид., переробл. і доп. Том 1. Київ: Видавництво Людмила, 2025. 568 с.

16. Заставнюк Л. Мотивація персоналу як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-54.

17. Землянська О. В., Джаноянц В. О. Психологічні аспекти впливу інформаційних технологій на людину. *Проблеми охорони праці, промислової та цивільної безпеки збірник матеріалів двадцять третьої всеукраїнської науково-методичної конференції (з участю студентів)*. 16-17 листопада 2020. Київ. 228 с.

18. Ільєнко Р., Губенко Д. Вплив мотивації персоналу на підвищення рівня продуктивності праці. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. № 1 (5). С. 58–62.

19. Карамушка Л., Креденцер О. Аналіз основних психологічних чинників розвитку підприємницької активності персоналу освітніх

організацій. *Організаційна психологія. Економічна психологія.* 2020. 1 (19). С. 36-44.

20. Картере Н. В., Миронець С. М. *Психологічні особливості негативного впливу професійного стресу на ментальне здоров'я працівників IT-компаній* : *матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції «Психологічні засади збереження ментального здоров'я учасників освітнього процесу»,* м. Вінниця, 8–9 жовтня 2024 р. Вінниця : КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти», 2024. С. 197–202. URL: https://docs.academia.vn.ua/handle/123456789/1744 (дата звернення: 14.12.2025).

21. Кириченко В. В. Психологія праці та інженерна психологія : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 240 с.

22. Кісіль З.Р., Швець Д.В. Мотивація діяльності людини: навчальний посібник у схемах, таблицях, коментарях. Одеса: Видавництво ОДУВС, 2023. 154 с.

23. Кокун О.М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2012. 200 с.

24. Котовська І. Залученість персоналу та її вплив на розвиток компанії. *Проблеми сучасного управління людськими ресурсами*. 2025. URL: http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2025/25kivtcd.pdf (дата звернення: 14.12.2025).

25. Крюкова О.Ю. Продуктивність праці фахівців в умовах формування інноваційної моделі економіки : дисертація. Кіровоград. 2016. 265 с.

26. Куценко Я. Емоційний інтелект як фактор успішності професійної діяльності. *Актуальні проблеми психології.* 2010. Т. 7. Вип. 23. С.112-116.

27. Кучіна С. Е., Майстро Р. Г. Продуктивність праці та ефективність виробництва. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Економічні науки.* 2022. № 1. С. 37–40. DOI: 10.20998/2519-4461.2022.1.37.

28. Македон Г. П., Головко Н. Р., Кучерява Т. О., Ляпіна І. Ю., Супрунюк Г. М. Проблематика цифровізації системи освіти України. *Наукові*

інновації та передові технології. 2024. № 8 (36). С. 1267–1278. DOI: 10.52058/2786-5274-2024-8(36)-1267-1278.

29. Мельник В. В. Психологічні аспекти кар'єрного розвитку у фахівців ІТ-галузі : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавра : спец. 053 - психологія / наук. кер. В. В. Вишньовський. Тернопіль : Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, 2024. 64 с.

30. Моцна С., Байєр О. Особливості зв'язку між задоволеністю роботою та оцінкою ефективності представників групи професій «людина – техніка». *Проблеми сучасної психології*. 2019. №43. С. 167–186. https://doi.org/10.32626/2227-6246.2019-43.167-186.

31. Мюллер М., Ткаченко А. Розвиток емоційного інтелекту як складова успішної підготовки маркетолога. *Економіка і регіон. 2019*. (3(74). С. 71–77.

32. Національний інститут стратегічних досліджень. Дослідження «Економіка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika (дата звернення: 31.08.2025).

33. Пахомов І. В. Профілактика професійного та емоційного вигорання педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти : навч. посіб. Біла Церква : БІНПО, 2024. 114 с.

34. Перція Л. В. Психологічні особливості формування професійного здоров'я фахівців ІТ-компаній. *Вісник Національного університету оборони України. Питання психології*. 2024. № 1 (77). С. 142–151. DOI: 10.33099/2617-6858-2024-77-1-142-151.

35. Перція Л. Психологічні шляхи подолання професійного стресу у працівників ІТ-компаній. *Psychology Travelogs*. 2024, № 1. С. 91–102. DOI: https://doi.org/10.31891/PT-2024-1-9.

36. Психологічні технології самодетермінації розвитку особистості: монографія / Л.З. Сердюк, І.В. Данилюк, В.В. Турбан, О.І. Пенькова, Н.Д. Володарська [та ін.] ; заред. Л.З. Сердюк. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2018. 192 с.

37. Ровенська В. В., Смирнова І. І., Рагуліна Н. В. Впровадження комплексної програми роботи з внутрішнім станом персоналу як фактор підвищення операційної ефективності та продуктивності праці. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-101.

38. Стародубцев В. В., Невдаха О. Ю. Аналіз продуктивності праці методами когнітивного моделювання. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*: зб. наук. пр. Кіровоград: КНТУ, 2012. Вип. 22. Ч. 1. С. 145-150.

39. Ткалич М. Г., Дубяга Я. І. Задоволеність працею в контексті професійної самореалізації персоналу: результати емпіричного дослідження. *Журнал сучасної психології*. 2021. №(2). С. 97-104. https://doi.org/10.26661/2310-4368/2021-2-12.

40. Федоришин Г., Боярчук Ю. Особливості мотивації професійної діяльності працівників ІТ-сфери. *Збірник наукових праць: психологія*, 2025. DOI: https://doi.org/10.15330/psp.23.101-110.

41. Хандій О. О., Кобцева Д. А. Підвищення задоволеності працею: вітчизняний та міжнародний досвід. *Науковий вісник ДонНУ*. 2024. DOI: https://doi.org/10.33216/2222-3428- 2024-26-15 URL: http://nvdu.snu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/07/2024-26- 17.pdf.

42. Чілікіна О. Психологічні особливості мотивації трудової діяльності. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія*, 2022. Вип. 3 (52). С.180-85. https://doi.org/10.32689/maup.psych.2021.3.26.

43. Шпак А.В., Брик О.М. Особистісні чинники мотивації до успіху фахівців сфери ІТ. 2024. https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/70f9b87b-ae9d-4141-b90c-033d95c19764/download.

44. Юрчук Л.В. Роль професійної мотивації в психологічній структурі особистості. *Ментальне здоров'я.* № 3. 2025. С. 153–157.

45. Янченко Н. В., Благой В. В., Тихомирова А. О. Мотивація персоналу як важіль підвищення продуктивності праці на підприємстві. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва.* 2021. № 1. С. 173-183.

ДОДАТКИ

Додаток А

МЕТОДИКА “МОТИВАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ” (К. ЗАМФІР, МОДИФІКАЦІЯ А. РЕАНА)

Методика використовується для діагностики мотивації професійної діяльності. В основу покладена концепція внутрішньої та зовнішньої мотивації.

Нагадаємо, що про внутрішній тип мотивації слід говорити, коли для особистості має значення діяльність сама по собі. Якщо ж в основі мотивації професійної діяльності лежить прагнення до задоволення інших потреб, зовнішніх по відношенню до змісту самої діяльності (мотиви соціального престижу, зарплати і т. д.), то в даному випадку прийнято говорити про зовнішню мотивацію. Зовнішні мотиви поділяються на зовнішні позитивні та зовнішні негативні. Зовнішні позитивні мотиви, безсумнівно, більш ефективні та більш бажані з усіх точок зору, ніж зовнішні негативні мотиви.

Інструкція: “Прочитайте нижче приведені мотиви професійної діяльності в реєстраційному бланку та дайте оцінку їх значущості для Вас за п’ятибальною шкалою”.

Реєстраційний бланк

П.І.Б. *(повністю)* _____

Дата обстеження _____Вік _____Стать _____

ви професійної діяльності	В дуже незначній мірі	В достатньо незначній мірі	В невеликій але і не малій мірі	В достатньо великій мірі	В дуже великій мірі
	1	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Грошовий заробіток					
2. Прагнення до просування по службі					
3. Прагнення уникнути критики з боку керівника або колег					
4. Прагнення уникнути можливих покарань або неприємностей					
5. Потреба в досягненні соціального престижу й поваги з боку інших					
6. Задоволення від самого процесу та результату роботи					

7. Можливість найбільш повної самореалізації саме в даній діяльності					

Продовження додатку А

Обробка результатів.

Підраховуються показники внутрішньої (ВМ), зовнішньої позитивної (ЗПМ) і зовнішньої негативної (ЗНМ) мотивації згідно з такими "ключами":

$$ВМ = \frac{\text{оцінка п. 6} + \text{оцінка п. 7}}{2};$$

$$ЗПМ = \frac{\text{оцінка п.1} + \text{оцінка п. 2} + \text{оцінка п.5}}{3};$$

$$ЗНМ = \frac{\text{оцінка п.3} + \text{оцінка п. 4}}{2}.$$

Показником вираженості кожного типу мотивації буде число, яке знаходиться в межах від 1 до 5 (в тому числі можливо й дробове).

Інтерпретація результатів.

На підставі отриманих результатів визначається мотиваційний комплекс особистості. Мотиваційний комплекс являє собою тип співвідношення між собою трьох видів мотивації: ВМ, ЗПМ і ЗНМ.

До найкращих, оптимальних, мотиваційних комплексів слід відносити такі два типи сполучень:

ВМ > ЗПМ > ЗНМ і ВМ = ЗПМ > ЗНМ.

Найгіршим мотиваційним комплексом є тип ЗНМ > ЗПМ > ВМ.

Між цими комплексами укладені проміжні (з точки зору їх ефективності) мотиваційні комплекси.

Під час інтерпретації слід враховувати не лише тип мотиваційного комплексу, але й те, наскільки сильно один тип мотивації перевершує інший за ступенем вираженості.

Як приклад, розглянемо два мотиваційних комплекси.

Мотиваційні комплекси *(приклад)*

Мотиви професійної діяльності (№ з/п)	ВМ	ЗПМ	ЗНМ
1	1	2	5
2	2	3	4

І перший, і другий мотиваційний комплекс відносяться до одного і того ж неоптимального типу ЗНМ > ЗПМ > ВМ.

Проте видно, що в першому випадку мотиваційний комплекс особистості значно більш негативний, ніж у другому. У другому випадку, в порівнянні з першим, має місце зниження показника негативної мотивації та підвищення показників зовнішньої позитивної і внутрішньої мотивації.

За даними (Реан А.А., 1990, 1999), задоволеність професією має значиму співвіднесеність з оптимальністю мотиваційного комплексу особистості (позитивний значущий зв'язок, r = +0,409). Іншими словами, задоволеність особистості обраною професією тим вище, чим оптимальніше в неї мотиваційний комплекс: висока вага внутрішньої і зовнішньої позитивної мотивації та низька – зовнішньої негативної.

Крім того, встановлена й негативна співвіднесена залежність між оптимальністю мотиваційного комплексу та рівнем емоційної нестабільності особистості (зв'язок значущий, r = –0,585).

Чим оптимальніше мотиваційний комплекс, чим більше особистість мотивована самим змістом діяльності, прагненням досягти в ній певних позитивних результатів, тим нижче її емоційна нестабільність. І навпаки, чим більше діяльність особистості обумовлена мотивами уникнення, осудження, бажанням "не потрапити в халепу" (які починають брати верх над мотивами, пов'язаними з цінністю самої діяльності, а також над зовнішньою позитивною мотивацією), тим вище рівень емоційної нестабільності.

Додаток Б

ОПИТУВАЛЬНИК ЗАДОВОЛЕНОСТІ РОБОТОЮ (Н. ГУРА, О. ВЕЛЬДБРЕХТ)

Просимо вас оцінити ряд важливих аспектів Вашої роботи. Це дозволить визначити чинники, що впливають на якість Вашої праці, а також на Ваше загальне здоров'я та благополуччя. Відповідайте швидко та відверто. Тут не існує правильних або неправильних відповідей – важливе саме Ваше ставлення і Ваш професійний досвід. Певні чинники із переліку можуть бути відсутні у поточній професійній ситуації – в такому випадку пам'ятайте, що питання стосується лише Вашої задоволеності або незадоволеності таким станом речей. Опитування виключно конфіденційне: отримані результати будуть зберігатися у зашифрованому вигляді та можуть бути оприлюднені лише у вигляді наукових узагальнень. Вам пропонується перелік різних складових професійного життя. Стосовно кожного пункту оберіть один варіант відповіді, що відповідає вашому ставленню, відмітьте відповідну оцінку у бланку. Використовуйте наступну шкалу:

Абсолютно незадоволений(а) - 1
Переважно незадоволений(а) - 2
Важко сказати, і так, і ні - 3
Переважно задоволений(а) - 4
Задоволений(а) повністю - 5

Чи задоволені ви наступними чинниками вашої поточної професійної діяльності?

1 взаємини з колегами
2 взаємини з керівництвом
3 люди (клієнти, пацієнти, учні та інші), з якими спілкуюся по роботі
4 моя посада і статус в організації
5 моя неформальна роль в колективі
6 психологічна атмосфера на роботі
7 матеріальна нагорода за працю (рівень оплати)
8 нематеріальні ресурси та можливості, що надає організація (медичні послуги, страхування, корпоративний відпочинок, соціальний захист та баг. ін.)
9 справедливість призначення нагород або покарань
10 загальна організація роботи, налагодженість робочих процесів
11 чіткість та ясність правил, встановлених у компанії
12 розумний розподіл функцій та обов'язків співробітників
13 швидкість і точність обміну інформацією, якість взаємодії у вирішенні робочих завдань
14 облаштованість і комфортність власного робочого місця

15 матеріально-технічне забезпеченість робочих процесів
16 інформаційна підтримка: доступ до поради майстра/ керівника, методичних матеріалів, навчальних і професійних видань, тощо
17 розклад і режим роботи
18 можливість брати відпустку, відгул, лікарняний, коли потрібно
19 відчуття стабільності, захищеності та безпеки на роботі
20 вплив роботи на моє самопочуття, психічне та фізичне здоров'я
21 вплив роботи на особисте життя
22 можливість проводити час з родиною або друзями
23 можливість повноцінного відпочинку та відновлення (хобі, спорт, культурні заходи, подорожі, тощо)
24 відповідність роботи моєму характеру та темпераменту
25 відповідність роботи моїм цінностям та інтересам
26 повага до моєї професії у суспільстві
27 корисність моєї праці для суспільства або природи
28 можливість реально допомагати людям своїми діями
29 відчуття причетності, залученості у щось велике та важливе
30 соціальний імідж (престиж, авторитет) організації, в якій я працюю
31 складність і цікавість професійних завдань
32 можливість отримання досвіду та підвищення власної кваліфікації
33 можливість саморозвитку та вдосконалення як особистості
34 можливість кар'єрного просування
35 можливість проявити себе, свої здібності
36 власний творчий внесок в роботу
37 самостійність у прийнятті рішень
38 можливість впливати на події, умови та процеси в організації, де працюю

Обробка даних

Оскільки субшкали опитувальника мають різну кількість питань, при інтерпретації результатів зручно користуватись середньоарифметичним балом (тобто розділити суму оцінок на кількість питань в субшкалі). Середні оцінки прямо відображують ступінь задоволеність роботою або її певним аспектом за шкалою від 1 (крайній ступінь незадоволеності) до 5 (крайній ступінь задоволеності), дозволяють будувати групові та індивідуальні профілі. Групові норми представлені у наступній таблиці, але при діагностиці колективів та груп рекомендується керуватися власними нормативними інтервалами.

Продовження додатку Б

Шкали	Номери пунктів	Кількість питань	Середні тенденції та міри розкиду			
			ні працівники, 93		приватні підприємці, 26	
			M	SD	M	SD
Ресурсність середовища	з 1 по 8	8	4,10	0,53	4,34	0,53
Організованість праці	з 9 по 16	8	4,15	0,50	4,44	0,35
Баланс роботи і життя	з 17 по 24	8	3,80	0,83	4,08	0,65
Соціальна цінність праці	з 25 по 30	6	4,15	0,68	4,26	0,58
Простір професійного росту та самореалізації	з 31 по 38	8	4,08	0,73	4,59	0,38
Загальний показник задоволеності роботою	Сума оцінок всіх пунктів	38	4,05	0,51	4,35	0,41

Окрім оцінок субшкал та загального показника задоволеності, важливо розглянути отримані оцінки кожного пункту – виділити індивідуальні «точки болю» та найбільш значимі потреби. Це дозволяє намітити конкуренті шляхи підвищення благополуччя на робочому місці.

Додаток В

«ШКАЛА СПРИЙНЯТОГО СТРЕСУ» (PSS-10) О. ВЕЛЬДБРЕХТ, Н. ТАВРОВЕЦЬКА

Інструкція: Запитання в цій шкалі стосуються Ваших почуттів і думок протягом останнього місяця. Будь-ласка, для кожного пункту виберіть один із наступних варіантів відповіді, що відображує як часто Ви відчували або міркували в певний спосіб:

0 - ніколи;
1 - майже ніколи;
2 – іноді;
3 - досить часто;
4 - дуже часто.

1. Як часто за останній місяць ви були засмучені через щось, що трапилося несподівано?	1	2	3	4	5
2. Як часто за останній місяць ви відчували, що не можете контролювати важливі речі у вашому житті?	1	2	3	4	5
3. Як часто за останній місяць ви відчували знервованість та стрес?	1	2	3	4	5
4. Як часто за останній місяць ви були впевнені, що зможете вирішити свої особисті проблеми?	1	2	3	4	5
5. Як часто за останній місяць ви відчували, що все відбувається по-вашому (відповідно до ваших бажань, планів та поглядів)?	1	2	3	4	5
6. Як часто за останній місяць ви відчували, що не можете впоратися з тим, що маєте зробити?	1	2	3	4	5
7. Як часто за останній місяць ви були здатні контролювати роздратованість з приводу того, що відбувається у вашому житті?	1	2	3	4	5
8. Як часто за останній місяць ви почувалися «господарем становища»?	1	2	3	4	5
9. Як часто за останній місяць ви були розсерджені через події, на які не могли впливати?	1	2	3	4	5
10. Як часто за останній місяць ви відчували, ніби труднощів накопичилося так багато, що ви не можете їх подолати?	1	2	3	4	5